

Titel: § 115-redegørelse for 2003 og 2004

Udgiver: Socialministeriet
Holmens Kanal 22,
1060 København K

Udgivelsesår: 2005

Oplag: 700

ISBN-10: 87-7546-348-2 (trykt version)
87-7546-349-0 (elektronisk version)

ISBN-13: 978-87-7546-348-0 (trykt version)
978-87-7546-349-7 (elektronisk version)

Tryk: Socialministeriet

Bestilling: Redegørelsen er gratis og kan bestilles ved henvendelse til
Socialministeriet
Lovekspeditionen
Holmens Kanal 22
1060 København K
Fax: 33 92 25 18
E-post: ktlex@sm.dk

Pjecen kan også hentes på www.social.dk

Socialministeriet

§ 115-redegørelse for 2003 og 2004

- En vurdering af om samarbejdet mellem frivillige organisationer og kommunerne er stagneret
- En statistisk efterretning om § 115-midlerne
- En præsentation af metoden bag redegørelsen

September 2005

Rambøll Management
Nørregade 7A
DK-1165 København K
Denmark

Tlf: 3397 8200
www.ramboll-management.dk

Indholdsfortegnelse

1.	Indledning	1
2.	Stagnation i samarbejdet mellem frivillige organisationer og kommuner?	3
2.1	Indledning til stagnationsnotatet	3
2.2	Stagnationstesen	3
2.3	Kan vi finde indikationer, der underbygger tesen om stagnation i data for 2004?	4
2.3.1	Stagnation vurderet kvantitativt	4
2.3.2	Stagnation vurderet kvalitativt	6
2.4	Taler noget imod stagnationstesen?	8
2.5	En samlet vurdering	10
3.	En statistisk efterretning om § 115-midlerne	12
3.1	Et overblik over udviklingen	12
3.2	Kommenterede tabeller	15
3.2.1	Samarbejdet mellem kommuner og frivillige organisationer / foreninger	15
3.2.2	§ 115-støtten og anden støtte til det frivillige sociale arbejde	19
3.2.3	De støttede projekter	22
3.3	Ekstra statstilskud og uddelte § 115-midler fordelt på de enkelte kommuner og amter	29
4.	Metodenotat for § 115-redegørelsen	46
4.1	Undersøgelsens forløb	46
4.2	§ 115-redegørelsens analytiske forankring og metode	46
4.3	Caseudvælgelsen	47
4.4	Udviklingen af et fokuserende instrument for casestudierne	48
4.5	Den kvalitative dataindsamling i de otte cases	49
4.6	De kvantitative data	50
	Litteratur	51

1. Indledning

Rambøll Management er af Socialministeriet blevet bedt om at udarbejde en redegørelse for samarbejdet mellem frivillige organisationer og kommuner efter § 115 i Lov om Social Service.¹

§ 115-redegørelsen for 2004 om samarbejdet mellem frivillige organisationer og kommuner sigter overordnet på at indhente og formidle aktuel viden om muligheder og barrierer for samarbejdet mellem frivillige organisationer og kommuner efter servicelovens § 115. *Det strategiske sigte* med redegørelsen er at fremme det faktiske samarbejde mellem aktørerne, samt at virke inspirerende for aktørernes overvejelser omkring mobilisering, organisering og indhold af det fremtidige samarbejde mellem myndigheder og frivillige i det sociale arbejde.

Redegørelsen fokuserer særligt på et tema, der er blevet fremstillet som et problem i bl.a. den sidste af de tidligere redegørelser om samarbejde mellem de frivillige organisationer og kommunerne udarbejdet af CASA², nemlig at samarbejdet er *stagneret i form og mængde*. Dette betyder konkret, at der umiddelbart er observeret en stagnation i mængden af samarbejdsrelationer, ligesom der synes at kunne identificeres en træghed i forhold til udviklingen af samarbejdsformerne. Redegørelsen for samarbejdet mellem de frivillige organisationer og kommunerne efter § 115 for 2005 skal især søge at kaste lys over denne problematik og præsentere nogle muligheder for at løse op for stagnationen og fremme udviklingen.

Det har fra redegørelsens begyndelse været intentionen, at dele af redegørelsen skulle formidles på en anderledes måde, end man tidligere havde gjort. Der skulle formidles, så vi nåede ud til de personer, som redegørelsen var relevant for i hverdagen, og således at det, der blev formidlet, var fremadrettet og anvendeligt for personer, der står med konkrete problemer og ønsker til området. Vi skulle med andre ord nå ud til aktører, der arbejder inden for § 115-området og nå ud med noget, der kunne inspirere til udvikling af samarbejdet mellem frivillige organisationer og kommuner. Samtidig var det et sigte med dette års § 115-redegørelse, at den såkaldte *stagnationstese* blev belyst.

Yderligere var der en interesse for at udvikle alternative formidlingsformer i forhold til det kvantitative datamateriale, der årligt bliver indsamlet om kommuner og amters anvendelse af § 115-midler. Igen var sigtet at få skabt en ny og mere kortfattet standard, hvor man fremdrog færre oplysninger end tidligere, men til gengæld prioriterede de væsentligste, og så fik styrket sammenligninger over tid i fremstillingen af de valgte emner.

Endeligt er det blevet påpeget, at der skal produceres dokumentation for den gennemførte redegørelse. Det er vigtigt, at der er tilgængelig information,

¹ "§ 115. Kommunen og amtskommunen samarbejder med frivillige sociale organisationer og foreninger.

Stk. 2. Kommunen og amtskommunen afsætter årligt et beløb til støtte af frivilligt socialt arbejde.

Stk. 3. Rammerne for samarbejdet fastlægges i den enkelte kommune og amtskommune.

Stk. 4. Socialministeren fastsætter retningslinjer for kommunens og amtskommunens indsendelse af redegørelser om den lokale udvikling i det frivillige sociale arbejde og retningslinjer for den centrale opfølgning." (Lov om Social Service)

² Center for Alternativ Samfundsanalyse.

der dokumenterer, hvordan datagrundlaget for Rambøll Managements øvrige notater er blevet til.

På baggrund af de nævnte overvejelser, er Rambøll Management kommet frem til at afrapportere i fire dokumenter:

- 1) *Et idé-katalog*, der i et ukompliceret sprog henvender sig til alle aktører inden for frivillighedsområdet, men som har de frivillige aktører, der kender til frivilligt arbejde og til samarbejde med kommunen som sin centrale målgruppe, samtidig med at indholdet også er relevant for ansatte og valgte i kommunerne.
- 2) *Et tesenotat*, der analytisk præsenterer stagnationstesen og fremlægger de forskellige indsamlede data – kvalitative og kvantitative – der henholdsvis underbygger og undergraver tesen. Dette notat er i højere grad målrettet et segment, der forholder sig analytisk til samarbejdet end til praktikere, der forvalter området eller laver frivilligt socialt arbejde.
- 3) *En statistisk efterretning om § 115-midlerne*, der fremstiller de væsentlige kvantitative data genereret af Den Sociale Ankestyrelse i en overskuelig form og fremdrager nogle analyser og konklusioner om udviklingen og tilstanden på baggrund af data. Målgruppen for dette notat er personer, der gerne vil have et overordnet indblik i § 115-midlernes anvendelse – hovedsagligt fordelt på kommuner – og som finder statistiske oplysninger mest overskuelige. Det er igen vigtigt, at notatet affattes, så det er bredt tilgængeligt.
- 4) *Et metodenotat*, der redegør for den datagenereringsproces og analyseproces, der ligger bag udarbejdelsen af de forskellige øvrige notater. Metodenotatet skal dokumentere praksis, så den, der er interesseret, vil kunne få svar på sine spørgsmål om, hvordan Rambøll Management er kommet frem til det, vi er samtidig med, at vi bevarer de deltagende kommuners anonymitet.

Denne del af redegørelsen indeholder tesenotatet (kapitel 2), den statistiske efterretning om § 115-midlerne (kapitel 3) og metodenotatet (kapitel 4). Hvert enkelt af de tre kapitler kan læses for sig.

Idékataloget publiceres som et selvstændigt dokument.

2. Stagnation i samarbejdet mellem frivillige organisationer og kommuner?

2.1 Indledning til stagnationsnotatet

Tesenotatet er det mest 'akademiske' af de notater, der kommer ud af redegørelsen og henvender sig primært til personer, der har været involveret i diskussioner om, hvad der overordnede skete med samarbejdet mellem offentlige og frivillige organisationer. Sådanne spørgsmål kan ikke besvares entydigt men afhænger af, hvilke forudsætninger, definitioner og operationaliseringer man anvender. Rambøll Management vil med notatet klargøre forskellige betragtningsformer og knytte dem til empiriske data og herved hjælpe til at give debatten om stagnation en mere eksplicit vidensbaseret forankring.

Tesenotatet består af fire dele. For det første vil vi præsentere den tese, der har været fokuspunktet i dette års arbejde – stagnationstesen. Dernæst vil vi fremdrage de data – både data fra vores kvalitative del af redegørelsesarbejdet og data fra den kvantitative dele af redegørelsesarbejdet – der synes at underbygge tesen om, at der har været stagnation i udviklingen mellem det offentlige og de frivillige aktører. Derpå vil vi i fremdrage data fra de samme kilder, der synes at modbevise en sådan tese om stagnation i samarbejdet. Afslutningsvis vil vi præsentere en mere overordnet vurdering af hypotesen. Det er vigtigt at understrege, at det ikke er et spørgsmål om at verificere henholdsvis falsificere hypotesen om, at samarbejdet er stagneret. Derimod er det en præcisering af, under hvilke forudsætninger og med hvilke definitioner man kan komme frem til det ene henholdsvis det andet.

2.2 Stagnationstesen

Stagnationstesen synes særligt at være udsprunget af centrale aktørers læsninger af de tidligere redegørelser for § 115-arbejdet og særligt i forbindelse med den sidste af de redegørelser, der blev udarbejdet af CASA.³ Det er værd at bemærke, at det er i fortolkningerne af redegørelserne, at man finder præsentationen af stagnation som et problem. Begrebet optræder ikke i selve redegørelsen for 2002, ligesom de konklusioner, som CASA drager, ikke entydigt leder tankerne over på, at samarbejdet er stagneret.

Således skriver CASA om samarbejdets udvikling og status:

"De fleste kommuner vurderer, at der er sket en udvidelse af det frivillige sociale arbejde, siden § 115 blev introduceret i 1998. Godt halvdelen vurderer, at der både er kommet nye aktiviteter til samtidig med, at de eksisterende aktiviteter er udvidet. En femtedel mener, at udvidelsen af det frivillige arbejde er sket i form af nye aktiviteter, mens godt hver tyvende kommune mener, det er sket i form af udvidelse af eksisterende aktiviteter. Kun hver femte kommune vurderer, at der ikke er sket en aktivitetsforøgelse.

Syv ud af ti kommuner vurderer, at der er kommet nye frivillige organisationer til kommunen siden 1998. To ud af ti har ikke oplevet det, mens hver tiende ikke har besvaret spørgsmålet.

Set fra de frivilliges side er oplevelserne forskellige. I nogle kommuner er der sket en kraftig udvikling, mens der i andre kommuner ikke er sket så

³ Henriksen, C.S. & H. Hansen, 2003: *§ 115-redegørelse 2003*. Center for Alternativ SamfundsAnalyse.

meget. Nogle af de frivillige har en fornemmelse af, at der i et vist omfang er tale om 'Tordenskjolds soldater', altså at der bag den øgede aktivitet gemmer sig nogle af de samme frivillige.⁴

Senere skriver CASA, at "[i] mange – nok de fleste – kommuner har samarbejdet med de frivillige tilsyneladende, efterhånden fundet et naturligt leje. Man er tilfreds med det samarbejde, der foregår, og har ikke nogen planer om at udvide samarbejdet dramatisk.

I nogle kommuner kan der dog være tale om, at man ønsker at afprøve konkrete projekter eller samarbejdsmuligheder, der er gode erfaringer med fra andre kommuner.⁵

Men andre har fortolket det empiriske materiale, der ligger til grund for CASAs redegørelse, noget mindre positivt end CASA selv, og i redegørelsen kan man se udviklinger, der indikerer stagnation i samarbejdet mellem de frivillige organisationer og kommunerne/amterne.⁶ Fx kan man se, at der er stort set samme andel kommuner, der i 2002 yder anden bistand til frivillige organisationer, som det var tilfældet i 2001.⁷ Man kan se, at amterne i 2002 støttede 35 færre projekter, end det var tilfældet i 2001.⁸ Og der er en nedgang i antallet af kommuner, der vedtager en frivilligpolitik.

På den baggrund er der formuleret en tese om, at § 115-samarbejdet er ved at stagnere – eller har stagneret.

2.3 Kan vi finde indikationer, der underbygger tesen om stagnation i data for 2004?

2.3.1 Stagnation vurderet kvantitativt

Den overordnede tildeling af støtte fra kommuner og amter synes at underbygge, at der er tale om stagnation i samarbejdet mellem frivillige organisationer og kommuner/amter.

Udviklingen kan ses i tabel 2.1,⁹ der viser, at man siden 2002 har oplevede en reel nedgang i den udbetalte støtte i landets kommuner (eksklusiv København og Frederiksberg). Det beløb, som kommunerne udbetalte i 2003 og 2004, var således mindre end beløbet udbetalt i 2001 og 2002. Tabellen viser også, at der stort set ikke er nogle ændringer mellem 2003 og 2004 i forhold til det beløb som amterne eller kommunerne støtter det frivillige sociale arbejde med. Kun i hovedstadskommunerne kan man se en stigning mellem 2003 og 2004.

Dette skal sammenlignes med, at tabel 2.1 også viser, at der er gennem hele perioden fra 1999 til 2004 er blevet afsat stadig flere midler til støtte af

⁴ Ibid.: 19

⁵ Ibid.: 21

⁶ Vi vil gennem notatet hovedsagligt forholde os til kommunerne. Det er kommunerne, der modtager den største del af § 115-midlerne, og det er på kommunalt niveau, at der er fremtidsperspektiver omkring § 115-samarbejdet. Således er det efter kommunalreformen alene kommuner, der er forpligtiget til at samarbejde med frivillige organisationer på det sociale område (og samarbejdet omdøbes til § 18-samarbejde i stedet for § 115-samarbejde).

⁷ Ibid.: 32

⁸ Ibid.: 41. Men også at kommunerne støttede næsten 2.000 flere projekter end i 2000 (side 42).

⁹ Der er den samme som tabel 3.1 i den statistiske efterretning.

det frivillige sociale arbejde fra statens side. Det er således ikke her årsagen til den stagnerede – og efter 2002 direkte faldende – støtte skal findes.

Tabel 2.1: Udviklingen i udbetalt støtte og modtaget statstilskud i kroner for kommuner og amter (mio. kroner)*

	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Alle kommuner (ekskl. København & Frederiksberg)						
Udbetalt § 115-støtte	67,3	78,2	83,4	88,4	82,4	82,4
Modtaget i ekstra statstilskud	85,4	88,4	91,0	93,1	96,0	98,3
Merforbrug	-18,1	-10,2	-7,5	-4,8	-13,6	-15,9
Alle amter						
Udbetalt § 115-støtte	10,3	12,7	10,8	11,2	10,5	10,7
Modtaget i ekstra statstilskud	7,0	7,2	7,4	7,6	7,8	7,9
Merforbrug	3,3	5,5	3,4	3,6	2,8	2,8
Københavns og Frederiksberg kommuner						
Udbetalt § 115-støtte	10,9	12,6	13,4	13,7	13,4	14,5
Modtaget i ekstra statstilskud	12,6	12,9	13,4	13,7	14,1	14,5
Merforbrug	-1,7	-0,3	0	0	-0,7	0,1
I alt						
Udbetalt § 115-støtte	88,5	103,5	107,7	113,3	106,3	107,6
Modtaget i ekstra statstilskud	105,0	108,5	111,7	114,4	117,9	120,7
Merforbrug	-16,5	-5,0	-4,0	-1,1	-11,6	-13,1

* Enkelte kommuner og amter har ikke besvaret de fremsendte spørgeskemaer. I de tilfælde indgår der for årene 1999 og 2000 det beløb, kommunen eller amtet modtog i bloktilskud til § 115. Fra 2001 og frem har man anvendt oplysninger fra de kommunale regnskaber konto 5.08.

Tabel 2.1 viser, at kommuner og amter under et i dag ikke anvender hele det ekstra statstilskud til støtte til det frivillige sociale arbejde. Mens tendens fra 1999 til 2002 var, at kommuner og amter under et anvendte en stadig større andel af 115-midlerne til støtte af de frivillige organisationer, har tendens fra 2002 været omvendt. I 2004 anvendte kommuner og amter under et således mindre end 90 procent af 115-midlerne som støtte til frivilligt socialt arbejde.

Tabel 2.1 viser ligeledes, at situationen blandt amterne og blandt hovedstadens to kommuner – København og Frederiksberg – er ganske anderledes end situationen blandt landets øvrige kommuner. Således har Københavns Kommune og Frederiksberg Kommune stort set anvendt de midler, de har fået bevilget, mens amterne har haft et direkte merforbrug.

I tabel 3.3 i kapitlet om statistiske efterretninger får man ligeledes underbygget billedet af en stagneret støttetildeling. Tabellen viser en nedgang i de kommuner, der bruger mere end det beløb, der tildeles dem i ekstra statstilskud. Tabellen viser dog også en nedgang i andelen af kommuner, der bruger mindre end 25 procent af den ekstra statsstøtte og en lille nedgang i andelen af kommuner, der bruger mellem 25 og 50 procent. Hermed viser

tabellen, at der har været en tendens til harmonisering af støtteniveauet gennem de sidste år: der er relativt færre kommuner, der bruger meget henholdsvis lidt, og flere og flere der støtter på et mellemniveau. Så måske er stagnationen udtryk for, at man i kommunerne har fundet det leje, man inden for de eksisterende rammer finder naturlige – hvilket også CASA i deres redegørelse for 2002 peger på som en mulighed.

Også på andre områder end den økonomiske støtte kan man spore en stagnation i samarbejdet. I tabel 3.5 i kapitlet om statistiske efterretninger ses fx en nedgang i andelen af kommuner der har et formelt samarbejde med de frivillige organisationer. Fra at have været lige over halvdelen af kommunerne der havde et formelt samarbejde med frivillige organisationer i 2001 faldt det til halvdelen i 2002 og videre til 45 procent i 2004.

Den efterfølgende tabel 3.6 viser en tilsvarende udvikling. Her kan man se en svag nedgang i antallet af kommuner, der har udarbejdet en vejviser over de frivillige organisationer, og tabel 3.12 viser, at færre og færre kommuner har udpeget en eller flere særlige kontaktpersoner til det frivillige sociale arbejde. I 2002 havde mere end tre ud af fire kommuner en sådan kontaktperson, og i 2004 er det mindre end 3 tre ud af fire kommuner.

Endelig viser tabel 3.14, at kommunerne i 2004 har støttet næsten 5.000 projekter mod lidt mere end 6.500 i 2002. Tages antallet af støttede projekter som udtryk for udviklingen, er der således ikke blot tale om stagnation men om egentlig tilbagegang i samarbejdet.

Der kan således findes flere kvantitative indikationer på, at samarbejdet mellem de frivillige organisationer og kommunerne er stagneret.

2.3.2 *Stagnation vurderet kvalitativt*

Rambøll Management har forsøgt at vurdere stagnationstesen gennem kvalitative analyser af udvalgte cases. Som det fremgår af notatet *metoden bag § 115-redegørelsen 2004* er der gennemført en række interviews og workshops med personer i otte udvalgte kommuner. Vi har bl.a. interviewet politikere, embedsmænd, centralt placeret ansatte i frivilligcentre, og personer, der udfører det faktiske frivillige arbejde. I hver af de otte kommuner har vi søgt efter a) hvordan samarbejdet var organiseret og b) hvordan samarbejdet kunne udvikles. De otte kommuner er – som det fremgår af metodenotatet – udvalgt pga. deres forskellighed. De er valgt, fordi de har haft forskellige grader af samarbejde mellem de frivillige og kommunen, og fordi de har haft forskellige måder at organisere og udføre dette samarbejde på.

På baggrund af disse dybdegående analyser af otte udvalgte enheder kan vi komplementere de kvantitative data, der ligeledes er indhentet, og som er præsenteret oven for i det omfang, de understøtter stagnationstesen.

Det har ikke været svært at finde eksempler på, at samarbejdet er stagneret i de fleste af de otte cases, som vi har set nærmere på. I stort set alle områder er det muligt at identificere en grundlæggende tilfredshed blandt de, der er aktive med tingenes tilstand – og en sådan grundlæggende tilfredshed er ikke befordrende for forandring og nytænkning.

Der har fx været et markant fravær af opmærksomhed på om og i så fald hvordan, man kunne tænke over lokalområdets faktiske afgrænsning af, hvem der faldt inden for kategorien af organisationer, der udfører frivilligt socialt arbejde. Når man har været en del af fårene i flokken har der ikke

været meget opmærksomhed på, hvordan man kunne arbejde på at få andre indenfor. Her finder Rambøll Management en væsentlig rutinisering af området, der er hæmmende for udviklingen i samarbejdet. Der er ikke mange frivillige i lokalsamfundet, der synes at orientere sig imod, hvorledes man kan udvikle det, man selv laver gennem samarbejde med andre frivillige organisationer, der ikke laver noget, der minder om det, man selv gør. Det kan i sig selv være en medvirkende faktor til stagnation.

Det kan i den forbindelse bemærkes, at den observerede grad af tilfredshed blandt en kommunes aktive frivillige – eller blandt fårene i flokken – ikke umiddelbart hang sammen med hvor udviklet samarbejdet mellem kommunen og de frivillige var. Stort set alle der var aktive i samarbejdet med kommunen var gennemgående tilfredse med den måde, som samarbejdet fungerede på i deres kommune. På den baggrund ser Rambøll Management en tendens til tilsanding over tid, hvis ikke der direkte arbejdes med rammer, der kan fremme fornyelse – fx beslutninger om at ingen kan opretholde sin plads i et frivilligcenter, eller som repræsentant for de frivillige over for kommunen, i en mere end x år, eller at en fast andel af de tildelte midler skal gå til initiativer, der ikke tidligere er støttet.

Det er Rambøll Managements vurdering, at de frivillige organisationer er mere fokuseret på at udføre det, de har kastet sig over hver især end på at udvikle sektoren under et – men det er vel heller ikke overraskende. Her er jo tale om, at hver organisationen har kastet sig over nogle aktiviteter, som gennemføres, fordi de, der gør det, brænder så meget for det, at de vil bruge deres egne begrænsede ressourcer på det. Og hvorfor skulle man så oveni bruge sine egne ressourcer på at få andre til at brænde for noget andet. Det er således Rambøll Managements vurdering, at en del af de frivillige sociale arbejdes iboende kvalitet også indeholder en tendens til stagnation: man brænder for det, man laver, og ikke for en bredere udvikling, og kører det, man laver på skinner, fx får man økonomisk støtte og hjælp til kopiering, så er man glad for og tilfreds med det. Det frivillige bærer således en stærk orientering mod egen organisation i sit idégrundlag, der er hæmmende for lokalsamfundets behov for helhedstænkning.

Men Rambøll Management har også set, at denne stærke orientering imod egen organisation ikke er en nødvendig tilstand. Niveauet for det frivilliges samarbejde med kommuner er ikke naturgivet men kontingent, hvilket vil sige, at det er, som det er, men at det kunne være anderledes. Vi kan dog observere, at det, der kan forandre, enten skal komme fra en konkret personlighed, den karismatiske ildsjæl, der stræber efter at give de frivillige organisationer indflydelse efter nogle traditionelle politiske ideer om repræsentation, eller fra det kommunale system, der har mulighederne for at påvirke samarbejdet. Hvis der hverken er den karismatiske ildsjæl eller den aktivt påvirkende kommune, er det svært at se, hvordan det frivillige sociale arbejde skulle udvikle sig frem imod mere samarbejde. Det er således Rambøll Managements vurdering, at stagnationen oftest må brydes gennem aktiv og bevidst intervention fra offentlig side, fx indsættelse af en lokal koordinator i et frivilligcenter, eller gennem iværksættelse af opgavesamarbejder – hvis der altså er politisk opbakning til at bryde stagnationen.

Om der er politisk opbakning til at udvikle området yderligere er det ikke muligt at udsige noget generelt om på baggrund af vores analyser og metoder. Men det er muligt at konstatere, at der ikke alle steder er en sådan opbakning. Flere steder virker det som om, det politiske niveau er ganske tilfreds med formen for og niveauet af samarbejde med de frivillige organisationer. Ja, de fleste giver udtryk for, at det er godt med frivilligt socialt arbejde, og at den frivillige sektor gerne må spille en mere aktiv rolle. Men kon-

kret finder man ikke alle steder den aktive kommunale aktør, der i praksis arbejder for at hjælpe en udvikling på vej. Man giver nogle steder udtryk for, at man har fundet en god form for samarbejde, der nu har fundet sit naturlige leje.

Rambøll Management har bemærket at stagnation synes at have sammenhæng med udviklingsniveauet i samarbejdet mellem frivillige organisationer og kommuner. Det er primært kommuner, der har meget lille grad af samarbejde, som mener, at man har nået et naturligt stade. I disse kommuner er det gennemgående for en del interview, at man overordnet er tilfreds med det, man laver i lokalområdet – både hvad angår det kommunen laver, og hvad angår det, de frivillige laver. Hvis der er utilfredshed, er det alene et spørgsmål om, at man gerne vil have flere penge til det, man allerede laver – og det er ikke Rambøll Managements vurdering, at det nødvendigvis vil bryde med stagnationen på området.

Rambøll Management har bemærket, at man i mange områder anvender en væsentlig del af § 115-midlerne til drift – og nogle steder uden, at man er helt opmærksom på, at det er det, man gør. Fx har vi oplevet, at man i en kommune anvendte langt de fleste midler til driften af et frivilligcentre, men i interview hovedsagligt fortalte om, hvor vigtigt det var, at § 115-midlerne blev brugt til at lave aktiviteter for, og hvor man alene fokuserede på det, der var tilbage, når frivilligcentret var drevet. I andre kommuner har man haft nogle tommelfingerregler for, hvilke aktiviteter man skulle støtte, og det tilbageblivende har så kunne anvendes til det, der ikke var planlagt.

2.4 Taler noget imod stagnationstesen?

Der kan findes enkelte indikationer på, at samarbejdet ikke er stagneret i både de kvantitative og de kvalitative data. En af disse indikationer handler om, hvorvidt man har udformet en frivillighedspolitik i kommunen. Det var et af de emner, der ledte til, at man udledte tesen om det stagnerede samarbejde på baggrund af den sidste redegørelse fra CASA.

Nedenstående tabel er hentet fra notatet om de kvantitative oplysninger om § 115-samarbejdet.

Tabel 2.2: Har amtet/kommunen en skriftlig frivillighedspolitik? Hvornår er den udarbejdet / revideret?¹⁰

	Andel blandt kommuner pr. år (pct.)		Andel blandt amter (pct.)	Antal i kommuner (n)	
	2002	2004		2004	2004
Nej	43	35	14	94	2
Ja	57	65	86	171	12
I alt	100	100	100	266	14
Hvis ja					
- fra 1998 eller før	-	14	29	38	4
- fra 1999	-	12	36	31	5
- fra 2000	-	6	0	17	0
- fra 2001	-	6	0	16	0
- fra 2002	-	7	7	18	1
- fra 2003	-	22	7	8	1
- fra 2004	-	41	21	15	3
N	261	266	14	266	14

Tabellen viser, at flere kommuner havde en frivillighedspolitik i 2004, end det var tilfældet i 2002. I 2002 var der 57 procent af kommunerne, der havde en frivillighedspolitik, i 2004 var det 65 procent – eller lige omkring to tredjedele.

I tabel 2.2 kan man ligeledes se, at der er blevet udarbejdet eller revideret relativt mange frivillighedspolitikker i 2004 og 2003, mens en sådan politikformulering lå næsten stille i 2000-2002. Om der er tale om udarbejdelser af nye politikker eller revisioner, er ikke entydigt, men under alle omstændigheder indikerer oplysningerne i tabellen, at der i kommunerne har været et fokus på frivillighedspolitikker i løbet af året.

Men oplysninger om frivillighedspolitikker er den eneste kvantitative indikation på, at man er kommet ud af stagnationen i samarbejdet mellem de frivillige og kommunerne.

De kvalitative data giver et lidt opmuntrende billede – såfremt man mener, at stagnation er noget, der skal undgås. Rambøll Management har, i et par af de kommuner, vi gennemførte dybdegående analyser i, oplevet et lokalt engagement, der indikerede en vilje til at udvikle området.

Det helt centrale ved de kommuner, hvor vi har observeret en aktiv orientering imod udvikling af området har været, at der allerede fandtes et tæt samarbejde mellem kommune og frivillige organisationer – fx et samarbejde omkring driften af et frivilligcenter. Det er således kendetegnende, at mere vil have mere. I de lokalområder, hvor der er et udviklet samarbejde, vil man gerne udvikle yderligere. I de lokalområder, hvor Rambøll Management ser samarbejdet som noget trægt, er man i vid udtrækning gennemgående tilfreds.

Når man har haft det tætte samarbejde, har det været kendetegnende, at man før Rambøll Management gennemførte sin undersøgelse havde gjort sig

¹⁰ Der er flere kommuner, der angiver et årstal, end der er kommuner der har en frivillighedspolitik. En forklaring kan være, at nogle har haft en sådan politik tidligere, der er blevet afskaffet, og de har så angivet, hvornår denne tidligere politik blev til.

tanker om, hvordan området kunne udvikles – fx gennem udadvendte aktiviteter rettet imod borgerne, gennem koordinerende aktiviteter rettet imod opkvalificering af de frivillige selv, gennem opgavesamarbejde mellem nogle frivillige organisationer og kommunen.

2.5 En samlet vurdering

Gennemgående er der ikke meget, der afkræfter tesen om, at samarbejdet mellem kommuner og frivillige organisationer er stagneret. Både de kvantitative og de kvalitative data indikerer, at samarbejdet rundt omkring i landet har lejret sig på et bestemt niveau gennem de sidste par år – eller direkte har været aftagende. Der er således flere kvantitative oplysninger, der indikerer, at samarbejdet siden 2002 har været en smule for nedadgående. Der er ligeledes forskellige kvalitative data der tilkendegiver stagnation – og der er nogle kvalitative bud på, hvad der er nogle af årsagerne til dette.

Men en vurdering af betydningen af denne stagnation kræver en politisk stillingtagen til forholdet mellem det at stagnere og det at finde et naturligt leje.

Hvis samarbejdet over de sidste par år har set ud, som det er tilfældet, fordi der er fundet en lokal fornuftig balance i løsningen af velfærdsamfundets opgaver – fordi markedet for frivilligt socialt arbejde støttet af kommuner er i balance – kan der dårligt være andre fordringer for forandringer end de, der udspringer af politisk-ideologiske forståelser. I så fald er stagnation en dårlig valgt beskrivelse af fænomenet, idet stagnation tilkendegiver et behov for forsøg på handling.

Hvis samarbejdet derimod er gået i stå i en del kommuner, fordi man lokalt er løbet tør for idéer, fordi man ikke kan finde en acceptabel arbejdsdeling, eller fordi man ikke kan tænke ud over egen næse, så er der tale om, at samarbejdet er stagneret. I så fald er samarbejdet ikke stoppet, fordi man er nået til det punkt, hvor der er balance, men fordi de centrale aktører er kørt trætte – også kan en saltvandsindsprøjtning være på sin plads.

En sådan saltvandsindsprøjtning kunne komme fra centralt hold. Givet at kommunen synes at skulle være en aktiv spiller for at få gang i udviklingen af området, og givet at nogle kommuner med den nuværende incitamentsstruktur synes samarbejdet fungerer som det skal, kunne det fremme samarbejdet, hvis man fra statens side lagde yderligere bindinger på den ekstra statsstøtte. Fra flere interviewede frivillige i de kommuner der ikke anvender alle deres tildelte § 115-midler, undrer man sig over, at man ikke fra statens side hjælper dem ved at presse kommunen. Det kunne fx ske ved, at man krævede ubrugte § 115-midler ført tilbage i en fælleskommunal pulje, som kommuner, der havde anvendt alle deres midler, så kunne trække på.

Rambøll Management vil dog pege på, at en sådan ordning kan lede til, at man vil se et øget aktivitetsniveau blandt de organisationer, der allerede i dag får støtte fra det offentlige. Det er ikke vores vurdering, at forandring i tildeling af § 115-støtte til kommunerne nødvendigvis vil forplante sig videre til udvikling i kvaliteten af det lokale frivillige arbejde. Man vil efter al sandsynlighed se en udvikling i kvantiteten – man vil se mere af det, man allerede ser – men det er ikke en garanti for innovation.

Er sigtet at fremme innovation og nytænkning, synes intentionen med at udvikle frivilligcentre – der netop hiver det frivillige sociale arbejde ud af dets partikulære forankring – at være én mulighed. Denne udvikling er sat i

gang og bliver spændende at følge. Andre muligheder kunne være at opstille mere detaljerede spilleregler for uddeling af 115-midlerne. Fx kunne man kræve at en vis procentdel af midlerne gik til initiativer, der ikke tidligere havde modtaget støtte.

3. En statistisk efterretning om § 115-midlerne

3.1 Et overblik over udviklingen

Der er siden 2002 sket et fald i det samlede beløb, som kommunerne udde-
ler til frivillige organisationer, der udfører socialt arbejde – de såkaldte §
115-midler. Ifølge tabel 3.1 uddelte kommunerne (eksklusive København og
Frederiksberg) i 2002 85,4 millioner kroner, og i 2003 og 2004 uddelte
kommunerne henholdsvis 82,4 og 82,5 millioner.

I samme periode har staten øget det beløb, der var tilsigtet udvikling og
fortsættelse af socialt arbejde udført af frivillige organisationer. I 2002 gav
staten kommunerne ekstra 93,1 millioner kroner, hvilket i 2003 voksede til
96,0 millioner og i 2004 til 98,2 millioner.

Tabel 3.1 viser, at kommunerne siden 2002 har anvendt en stadig mindre
andel af de ekstra midler, man har modtaget fra staten rettet mod udførel-
sen af frivilligt socialt arbejde, både i absolutte og relative tal.

**Tabel 3.1: Udviklingen i udbetalt støtte og modtaget statstilskud i
kroner for kommuner og amter (mio. kroner)***

	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Alle kommuner (ekskl. København & Frederiksberg)						
Udbetalt § 115- støtte	67,3	78,2	83,4	88,4	82,4	82,4
Modtaget i ekstra statstilskud	85,4	88,4	91,0	93,1	96,0	98,3
Merforbrug	-18,1	-10,2	-7,5	-4,8	-13,6	-15,9
Alle amter						
Udbetalt § 115- støtte	10,3	12,7	10,8	11,2	10,5	10,7
Modtaget i ekstra statstilskud	7,0	7,2	7,4	7,6	7,8	7,9
Merforbrug	3,3	5,5	3,4	3,6	2,8	2,8
Københavns og Frederiksberg kommuner						
Udbetalt § 115- støtte	10,9	12,6	13,4	13,7	13,4	14,5
Modtaget i ekstra statstilskud	12,6	12,9	13,4	13,7	14,1	14,5
Merforbrug	-1,7	-0,3	0	0	-0,7	0,1
I alt						
Udbetalt § 115- støtte	88,5	103,5	107,7	113,3	106,3	107,6
Modtaget i ekstra statstilskud	105,0	108,5	111,7	114,4	117,9	120,7
Merforbrug	-16,5	-5,0	-4,0	-1,1	-11,6	-13,1

* Enkelte kommuner og amter har ikke besvaret de fremsendte spørgeskemaer. I de
tilfælde indgår der for årene 1999 og 2000 det beløb, kommunen eller amtet modtog i
bloktilskud til § 115. Fra 2001 og frem har man anvendt oplysninger fra de kommuna-
le regnskaber konto 5.08.

Tabel 3.1 viser, at kommuner og amter under et i dag ikke anvender hele
det ekstra statstilskud til støtte til det frivillige sociale arbejde. Mens tenden-

sen fra 1999 til 2002 var, at kommuner og amter under et anvendte en stadig større andel af 115-midlerne til støtte af de frivillige organisationer, har tendensen fra 2002 været omvendt. I 2004 anvendte kommuner og amter under et således under 90 procent af 115-midlerne til støtte til frivilligt socialt arbejde.

Tabel 3.1 viser, at situationen blandt amterne og blandt hovedstadens to kommuner – København og Frederiksberg – er ganske anderledes.

Tabel 3.1 viser, at amterne fra 1999 og frem har anvendte flere midler til udvikling af frivilligt socialt arbejde, end de har fået i ekstra statstilskud. Merforbruget var størst i 2000, hvor amterne uddelte 5,5 millioner kroner mere, end de fik i statstilskud. I 2003 og 2004 er dette merforbrug blevet reduceret til 2,8 millioner.

Tabel 3.1 viser, at der i hovedstadens kommuner i perioden 2000-4 stort set er ligevægt mellem udgifterne og indtægterne, mens man tilbage i 1999 uddelte lidt mindre end de to kommuner tilsammen fik i ekstra statstilskud.

Tabel 3.2: Kommunerne fordelt efter udgifter til frivilligt socialt arbejde pr. indbygger og år (pct.)

	2001	2002	2003	2004
Under 5 kr.	8	6	7	4
5- 10 kr.	25	21	22	17
10- 15 kr.	25	28	26	23
15- 20 kr.	25	24	23	31
20- 25 kr.	8	12	12	15
25- 30 kr.	4	3	4	5
30 kr. og derover	5	6	5	5
I alt	100	100	100	100
Antal kommuner	263	264	256	261

Tabel 3.2 viser, det er mindre end hver 20. kommune, der anvender under fem "§ 115-kroner" pr. indbygger til frivilligt socialt arbejde. Over halvdelen af kommunerne anvender mellem 10 og 20 kroner pr. indbygger, mens hver tiende kommune anvender over 25 kroner, heraf bruger halvdelen (5 procent) 30 kroner eller mere.

Tabel 3.2 viser, at der over tid har været en tendens til, at andelen af kommuner der bruger færrest § 115-midler pr. indbygger (under 10 kroner) er faldet, mens andelen der bruger mellem 15 og 25 kroner, er steget. Andelen af kommuner, der bruger mere end 25 kroner, har ligget nogenlunde stabilt omkring de 10 procent.

I tabel 3.3 gengives oplysninger om, hvor stor en andel af kommunerne, der anvender forskellige andele af det ekstra statstilskud. Det ses, at omkring 1/4 af kommunerne anvender under halvdelen af midlerne, og at omkring 7 procent anvender under 1/4 af midlerne. Omkring halvdelen af alle kommuner anvender over 75 procent af de ekstra tildelte midler til frivilligt socialt arbejde, og godt 20 procent bruger mere end den ekstra bevilling, de modtager af staten.

Tabel 3.3: Udviklingen i kommunernes uddelte støtte som andel af ekstra statstilskud (Pct.)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004
<=25	20	9	7	7	7	7
25<x<=50	26	20	20	18	20	19
50<x<=75	21	21	24	23	27	24
75<x<=100	19	26	22	28	24	28
100<x	15	24	27	24	23	21
I alt	101	100	100	100	101	99
N	267	273	274	274	268	268

Tabel 3.3 viser også en udvikling i anvendelsen af midlerne. Siden 1999 er andelen af kommuner der anvender under ¼ af de ekstra midler reduceret fra omkring 20 procent af alle kommuner til omkring 7 procent i 2004. For kommuner der anvender mellem 25 og 50 procent af de ekstra midler til frivilligt socialt arbejde, er andelen reduceret fra omkring hver fjerde til mindre end hver femte. Omvendt er andelen af kommuner der anvender mere end ½-delen af de ekstra midler steget, og de største stigninger finder man blandt kommuner, der anvender over 75 procent og over 100 procent af midlerne. I 1999 var der 19 procent og 15 procent af kommunerne, der anvendte henholdsvis mellem 75 og 100 procent og over 100 procent af de tildelte midler. I 2004 er der næsten 30 procent af kommunerne, der anvender mellem 75 og 100 procent af midlerne, mens det er flere end hver femte, der anvender mere end 100 procent af midlerne. Tabel 3.3 viser ligeledes at væksten i andelen af kommuner der anvender mere end 100 procent af de ekstra statsmidler toppede i 2001, hvor mere end hver fjerde kommune udbetalte mere i støtte end de fik i ekstra statstilskud.

Tabel 3.4: Udviklingen i amternes uddelte støtte som andel af ekstra statstilskud (Pct.)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004
0<x<=25	0	0	0	0	0	0
25<x<=50	14	0	0	0	0	0
50<x<=75	0,0	0	0	0	0	0
75<x<=100	7	7	15	15	39	46
100<x	79	93	85	85	62	54
I alt	100	100	100	100	101	100
N*	14	14	13	13	13	13

* Vi henleder opmærksomheden på den meget lille totale population.

Tabel 3.4 viser en udvikling i andelen af amter der anvender forskellige andele af det ekstra statstilskud. Tabellen viser, at alle amter med et par enkelte undtagelser tilbage i 1999 har anvendt minimum 75 procent af de ekstra tildelte midler. I 2000 og 2002 er det så godt som alle amter, der anvender flere midler end de får ekstra fra staten. Over de sidste par år er denne andel faldet til omkring hvert andet amt.

3.2 Kommenterede tabeller

3.2.1 Samarbejdet mellem kommuner og frivillige organisationer / foreninger

Om samarbejdet mellem kommuner og frivillige organisationer / foreninger ses i tabel 3.5 at knap hver anden kommune har et formelt samarbejde med frivillige organisationer. Omtrent det samme gør sig gældende i forhold til landets 14 amter – eller mere præcist 13 amter og en enkelt regionskommune – hvoraf 7 har et formelt samarbejde mellem amt og frivillige organisationer.

Tabel 3.5: Har amtet/kommunen et samarbejdsforum eller andre former for fast samarbejde med de frivillige foreninger/organisationer?

	Andel blandt kommuner pr. år (pct.)*			Andel blandt amter (pct.)*	Antal i kommuner (n)	Antal i amter (n)
	2001	2002	2004	2004	2004	
Nej intet formelt samarbejde	48	50	55	50	147	7
Ja, et samarbejdsforum med kompetence til at fordele midler	6	9	8	14	21	2
Ja, et samarbejdsforum uden kompetence til at fordele midler	16	17	15	14	41	2
Ja, et frivilligråd – kun med frivillige foreninger/organisationer	10	9	7	7	19	1
Andre former for samarbejde	26	20	23	21	62	3
N	-	272	266	14	266	14

* Der kan gives flere svar, så andelen summerer ikke til 100

Over tid viser tabellen en tendens til, at andelen af kommuner der har formelt samarbejde med frivillige organisationer er for nedadgående. Således var der i 2001 48 procent af kommunerne, der ikke havde et samarbejde, mens det i 2004 var tilfældet for 55 procent af kommunerne.

Tabellen viser, at der ikke er sket store ændringer over tid i forhold til, hvilke samarbejdsfora de kommuner, der har et formelt samarbejde, anvender. De små ændringer der er indtruffet handler om, at der er kommet flere kommuner, der har et samarbejdsforum med kompetence til at fordele midler, mens der er sket et fald i antallet af kommuner, der samarbejder med frivilligråd, der alene har frivillige organisationer og foreninger som medlemmer. Mellem 2001 og 2004 har der været mindre udsving i andelen af kommuner, der samarbejder med frivillige organisationer under andre former – fx gennem frivillighedscafeer, årlige eller halvårslige møder og temadage, hvor interesserede kan møde frem. Aktiviteter nævnt kan være formaliserede arrangementer – eller rutinerede arrangementer, der gentages regelmæssigt – men de har kun i meget begrænset omfang karakter af at være udtryk for formelle relationer mellem det kommunale system og de frivillige organisationer.

Tabel 3.6: Har amtet/kommunen eller andre udarbejdet en social vejviser over lokale frivillige foreninger/organisationer?

	Andel blandt kommuner pr. år (pct.)*		Andel blandt amter (pct.)*	Antal i kommuner (n)	Antal i amter (n)
	2002	2004	2004	2004	
Nej, har ikke udarbejdet social vejviser	63	64	43	171	6
Ja, en internet-udgave	11	15	29	40	4
Ja, en papir-udgave	25	25	29	66	4
N	273	266	14	266	14

* Der kan gives flere svar, så andelen summerer ikke til 100

Tabel 3.6 viser, at omkring hver tredje kommune i 2004 har udarbejdet en social vejviser over frivillige organisationer. Hver fjerde kommune har udarbejdet en papirudgave af vejviseren, mens næsten hver sjette har udarbejdet en internetudgave. Enkelte kommuner har begge dele. Tabellen viser også, at der er sket en meget lille udvikling mellem 2002 og 2004. Udviklingen består i, at der er blevet udarbejdet internetbaserede vejvisere i nogle flere kommuner i 2004 end det var tilfældet i 2002.

Blandt amterne har over halvdelen udarbejdet en social vejviser over frivillige organisationer. Fire amter har udarbejdet en internetudgave og fire har udarbejdet en papirudgave.

Tabel 3.7: Har amtet/kommunen samarbejdet med andre kommuner og/eller amter om det frivillige sociale arbejde, der støttes af § 115 - midler?

	Andel blandt kommuner pr. år (pct.)			Andel blandt amter (pct.)	Antal i kommuner (n)	Antal i amter (n)
	2001	2002 ¹¹	2004	2004	2004	2004
Nej, samarbejder ikke med andre kommuner / amter	77	77	83	71	220	10
Ja, samarbejder med andre kommuner / amter	23	23	17	29	45	4
- Fælles pulje til projekter, der går over kommune-grænser	-	-	7	7	18	1
- Fælles mødeaktiviteter med frivillige	-	-	6	7	16	1
- Netværk mellem kontaktpersoner for frivillige i amtet/kommunen	-	-	6	14	16	2
N	-	273	265	14	265	14

Tabel 3.7 viser, at det i 2004 er omkring hver sjette kommune, der samarbejder med andre amter og/eller kommuner om den frivillige sociale indsats støttet gennem § 115-midler. Blandt amterne er det relativt flere, der samarbejder med andre amter og/eller kommuner, nemlig 4 ud af 14.

Tabellen giver ikke nogen indikation af, at en samarbejdsform er mere udbredt end andre. Således er der omtrent lige mange kommuner, der er med i en pulje til projekter, der går over kommune-grænser, der har fælles mødeaktiviteter med frivillige, og som har et netværk mellem kontaktpersoner for frivillige i amtet/kommunen.

Tabel 3.7 indikerer, at der er sket en nedgang i antallet af kommuner, der samarbejder med andre kommuner og/eller amter om det frivillige sociale arbejde, der støttes af § 115-midler. Der er således 83 procent, der svarer nej til, at de samarbejder i 2004, sammenlignet med 77 procent i 2001 og 2002.

¹¹ Spørgsmålet var i spørgeskemaundersøgelsen for 2002 formuleret: "Har amtet/kommunen deltaget i et samarbejde med andre kommuner eller amter om § 115?". Spørgsmålet, som det anvendes i 2004, er lidt mere præcist i sin formulering om, hvad det er for et samarbejde der tænkes på med spørgsmålet, hvilket – såfremt der er en effekt overhovedet – skulle kunne give en lidt lavere andel af bekræftende besvarelser. Det er ikke muligt for Rambøll Management at vurdere effekten af den ændrede formulering, men det kan være en delvis forklaring af udviklingen fra 2002 til 2004.

Tabel 3.8: Har amtet/kommunen en skriftlig frivillighedspolitik? Hvornår er den udarbejdet/senest revideret?¹² Og hvem har været med i processen?

	Andel blandt kommuner pr. år (pct.)		Andel blandt amter (pct.)	Antal i kommuner (n)	
	2002 ¹³	2004		2004	2004
Nej	43	35	14	94	2
Ja	57	65	86	171	12
I alt	100	100	100	266	14
Hvis ja					
- fra 1998 eller før	-	14	29	38	4
- fra 1999	-	12	36	31	5
- fra 2000	-	6	0	17	0
- fra 2001	-	6	0	16	0
- fra 2002	-	7	7	18	1
- fra 2003	-	22	7	8	1
- fra 2004	-	41	21	15	3
- udarbejdet af socialforvaltningen ¹⁴	-	59	64	157	9
- udarbejdet af et frivilligt forum	-	8	7	20	1
- udarbejdet af frivillige foreninger / organisationer	-	21	21	56	3
- udarbejdet af andre ¹⁵	-	25	29	67	4
N	261	266	14	266	14

Tabel 3.8 viser, at 2 ud af 3 kommuner har formuleret og vedtaget en skriftlig frivillighedspolitik, mens det samme gælder for 6 ud af 7 amter. Blandt kommunerne viser tabellen, at der mellem 2002 og 2004 har været en stigning i andelen af kommuner med skriftlige frivillighedspolitikker.

I tabel 3.8 ses, at vedtagelsen af frivillighedspolitikker primært fandt sted i årene lige efter § 115s vedtagelse. Derpå var der et par år, hvor kun få kommuner og ingen amter vedtog politikker, og i de seneste par år er der igen blevet udformet og vedtaget eller revideret frivillighedspolitikker i kommuner og amter.

¹² Der er flere kommuner, der angiver et årstal, end der er kommuner der har en frivillighedspolitik. En forklaring kan være, at nogle kommuner har angivet, hvornår de fik en frivillighedspolitik og så ydermere angivet, hvornår den er blevet revideret efterfølgende. En anden forklaring kan være, at nogle tidligere har haft en frivillighedspolitik, der er blevet afskaffet, og har så angivet hvornår denne tidligere politik blev til.

¹³ Spørgsmålet var i spørgeskemaundersøgelsen for 2002 formuleret: "Har amtet/kommunen vedtaget en skriftlig formuleret generel frivillighedspolitik?". Spørgsmålet som det anvendes i 2004 har udeladt "vedtaget", da det kan misforstås derhen, at man alene spørger til aktuelle vedtagelser. Desuden er udeladt 'generel', der synes forvirrende snarere end afklarende. Det er ikke muligt for Rambøll Management at vurdere effekten af den ændrede formulering.

¹⁴ Bliver af en del kommuner præciseret som socialudvalget.

¹⁵ Her nævnes en del forskellige fora. Nogle nævner politikere, nogle socialforvaltninger. Der er mestendels tale om fora, der af andre kommuner er placeret i led med socialforvaltningen. Et yderligere forum, der fremhæves af enkelte kommuner, er ældreråd.

Tabel 3.8 viser desuden, at de frivillige organisationer i næsten 3 ud af 10 tilfælde har været med i formuleringen i et sådant omfang, at dette ekspliciteres af kommunerne når adspurgt.

Det fremtidige samarbejde. Hver enkelt kommune og hvert enkelt amt er blevet spurgt, hvordan man i fremtiden ønsker at samarbejde med de frivillige organisationer og foreninger. Det oftest angivne svar er et af to: enten at man vil forsætte som hidtil eller, at man afventer kommunalreformens praktiske effekter på det kommunale landkort. Gennemgående har de fleste kommuner således ikke specielle ideer til udformningen af et fremtidigt samarbejde.

Men nogle af kommunerne har gjort sig overvejelser over, hvordan fremtiden kunne formes anderledes. Disse kommuner fremhæver hver et eller to temaer, der sammen udgør en bred vifte af påtænkte udviklinger.

- Nogle fremhæver områder, der påberåber sig særlig opmærksomhed. Her er det ofte flygtningeområdet og børn- og ungeområdet der fremhæves. Enkelte peger på behovet for en øget indsats over for ældre og handicappede.
- Nogle peger på, at der er behov for at styrke samarbejdet mellem de frivillige organisationer.
- Enkelte fremhæver mulighederne ved at udforme et tættere og mere forpligtende samarbejde mellem det kommunale system og de frivillige organisationer.
- Men den største gruppe af dem der peger på fremtidige udviklingsbehov og muligheder, peger på området kommunikation og interaktion. Således fremhæver flere kommuner, at man vil arbejde på at bedre informationsflowet mellem de to parter, at man vil udforme en politik, der udstikker tydeligere rammer for samarbejdet, at man vil forankre samarbejdet i mere formelle organisationer – fx i frivilligcentre.

I forhold til *understøttelse af dialogen mellem de frivillige organisationer og kommunen* peges der i de fleste tilfælde på de kanaler for kommunikation, der allerede anvendes. Her fremhæves blandt en stor del af kommunerne, at man afholder årlige eller halvårlige møder mellem parterne, og at man har en løbende dialog gennem allerede eksisterende kanaler – fx etablerede frivilligcentre, frivilligråd eller frivilligcafeer. Enkelte kommuner skriver, at man vil til at tilbyde temakurser, hvor man kan give inspiration til noget af de frivillige organisationers arbejde.

Der er dog gennemgående en vis træghed i de tilbagemeldinger der kommer fra kommuner og amter, hvor man i høj grad vil gøre, som man hidtil har gjort – hvilket illustreres med et citat fra en kommune, der sætter udviklingssideer lidt på spidsen: "de organisationer, der anvender § 115-midler kender ansøgningsproceduren, og ved, hvem de skal kontakte."

3.2.2 § 115-støtten og anden støtte til det frivillige sociale arbejde

Tabel 3.9 viser, at 9 ud af 10 kommuner annoncerer i lokalaviser, når der skal uddeles § 115-midler. Ud over lokalaviser annonceres der på kommunens hjemmeside i 3 ud af 5 kommuner. I godt hver femte kommune afholdes der informationsmøder for at gøre opmærksom på midlerne. Den samme

andel – en ud af fem – sender materiale til de frivillige foreninger og organisationer i området. I godt hver 10. kommune afholdes der temadage for at gøre opmærksom på midlerne, mens lidt mere end hver syvende kommune anvender andre metoder. De forskellige metoder optræder i forskellige kombinationer i en del kommuner, og det er størstedelen, der anvender flere kanaler til at informere offentligheden.

Tabel 3.9: Hvordan har amtet/kommunen informeret offentligheden om muligheden for at søge § 115-midler?

	Andel blandt kommuner pr. år (pct.)*		Andel blandt amter (pct.)*	Antal i kommuner (n)	Antal i amter (n)
	2002	2004	2004	2004	2004
Annonceret i lokalavisen	83	89	57	238	8
Annonceret på kommunens hjemmeside	-	58	71	154	10
Afholdt informationsmøde for frivillige	23	22	21	58	3
Afholdt temadag	8	11	14	28	2
Fremsendt materiale til de frivillige foreninger/organisationer	11	20	21	52	3
Andre måder	26	15	21	40	3
Har ikke informeret	4	-	-	-	-
N	273	266	14	266	14

* Der kan gives flere svar, så andelen summerer ikke til 100

Tabel 3.9 viser – ikke overraskende givet amternes størrelser – at færre amter anvender lokalaviser. Derimod er det flere amter, 10 ud af 14, der anvender deres egne hjemmesider, ligesom der er relativt flere (bemærk det ganske lille antal af amter total) der afholder temadage, fremsender materialer direkte til de frivillige organisationer eller som anvender andre informationskanaler.

De andre informationskanaler der nævnes er:

- biblioteker, hvor man placerer foldere,
- annoncer i kommunale henvendelser til udvalgte gruppe som ældre og/eller handicappede
- annoncer i de kommunale vejvisere,
- og information gennem kommunernes eventuelle frivilligcentre.
- enkelte kommuner peger på særlige aktiviteter såsom frivillighedsboder på centrale pladser og annoncer i lokalradio.

Det er ikke muligt at se på udviklingen i, hvorledes kommunerne informerer om § 115-midler på alle områder, da der i de tidligere undersøgelser ikke er spurgt til brugen af hjemmesider, mens der i den seneste undersøgelse ikke er spurgt til andelen af kommuner, der ikke informerer. I forhold til de informationskanaler, hvor det er muligt at se en udvikling, viser tabel 3.9, at der er sket en stigning i antallet af kommuner, der sender information direkte til de frivillige organisationer, og at der er sket et fald i antallet af kommuner, der anvender andre informationskanaler – hvilket sandsynligvis skyldes, at man har givet svarmuligheden 'gennem egen hjemmeside' i 2004.

Tabel 3.10: Har kommunen* udbetalt støttebeløb til frivilligt socialt arbejde efter servicelovens § 65?

	2003	2004
Nej	73	73
Ja	27	27
- beløb (i 1.000 kr.)	14.077	12.490
- gennemsnit	313	266
N	256	254

* Eksklusive Københavns kommune. København har i 2003 udbetalt 24,2 millioner og i 2004 udbetalt 22,4 millioner. Tallene afviger så væsentligt fra de øvrige indberetninger, og Rambøll Management har valgt at tage dem ud af de statistiske beregninger for de øvrige kommuner.

Tabel 3.10 viser, at lidt mere end hver fjerde af landets kommuner udbetaler støttebeløb efter servicelovens § 65 til frivilligt socialt arbejde. Blandt de kommuner, der indgår i tabel 3.10, udbetales der i 2003 omkring 14 millioner kroner mens der i 2004 udbetales omkring 12,5 millioner kroner. Hertil kommer så Københavns Kommune, der i 2003 har udbetalte 24,2 millioner og i 2004 udbetalte 22,4 millioner kroner – altså næsten dobbelt så meget som samtlige andre kommuner i landet tilsammen.

Tabel 3.11: Har amtet/kommunen ydet andre former for støtte end kontant økonomisk støtte?

	Andel blandt kommuner pr. år (pct.)					Andel blandt amter (pct.)	Antal i kommuner (n)	Antal i amter (n)
	2000	2001	2002	2003	2004	2004	2004	2004
Nej	39	44	43	46	45	50	117	6
Ja	61	56	57	54	55	50	143	6
I alt	100	100	100	100	100	100	260	12
Hvis ja								
- Lokaler	51	46	46	46	46	36	123	4
- Sekretariatsbistand	32	28	29	25	26	7	69	1
- Andet	17	13	14	15	16	29	42	3
N	-	273	273	266	266	12	266	12

Tabel 3.11 viser, at lidt over halvdelen af kommunerne i 2004 ydede andre former for støtte end den økonomiske. Disse andre former for støtte er mestendels lokaler, som 45 procent af kommunerne stiller til rådighed, mens hver fjerde kommune giver sekretariatsbistand til frivillige organisationer. Næsten en ud seks kommuner giver andre former for ikke-økonomisk støtte. En del af disse andre former for støtte ligner sekretærbistand, men det fremhæves fra flere kommuner, at man løbende giver konsulentbistand, rådgivning og vejledning til de frivillige organisationer. Andre fremhæver, at de tilbyder gratis annoncering af de frivillige organisationers arrangementer.

Der er ikke nogen væsentlig forskel mellem den ikke-økonomiske støtte, der ydes af kommunerne, og den støtte, der ydes af amterne.

Tabel 3.11 viser, at der fra 2000 og frem til 2004 er sket et fald i andelen af kommuner, der giver ikke-økonomisk støtte til frivillige organisationer. Faldet sker mellem 2000 og 2001, hvorefter andelen af kommuner der yder ikke-økonomisk støtte har ligget stabilt omkring 55 procent.

Tabel 3.12: Har amtet/kommunen udpeget en eller flere særlig kontaktpersoner til det frivillige sociale arbejde?

	Andel blandt kommuner pr. år (pct.)		Andel blandt amter (pct.)	Antal i kommuner (n)	Antal i amter (n)
	2002	2004	2004	2004	2004
Nej	22	28	7	73	1
Ja	78	72	93	189	13
I alt	100	100	100	262	14
N	264	262	14	262	14

En del kommuner har en eller flere særlige kontaktpersoner til det frivillige sociale arbejde. Tabel 3.12 viser, at det gælder for næsten tre ud af fire kommuner i 2004 og for alle landets amter med en enkelt undtagelse.

Tabellen viser også, at situationen er så godt som uændret siden 2002.

Tabel 3.13: Hvor mange årsværk har amtet/kommunen anvendt på det frivillige sociale arbejde?

	Gns. blandt kommuner		Gns. i amter
	2003	2004	2004
Årsværk	0,25	0,25	0,25

Tabel 3.13 viser, at både kommuner og amter i både 2003 og 2004 har anvendt et kvart årsværk på frivilligt socialt arbejde. Det skal her understreges, at der er flere kommuner og amter, der fremhæver, at opgørelsen af, hvor meget man har brugt af menneskelige ressourcer på det frivillige sociale arbejde, er meget usikker.

3.2.3 De støttede projekter

Tabel 3.14: Hvilken målgrupper* retter de af kommunerne støttede aktiviteter sig mod?

	Andel af støttede projekter i kommunerne pr. år (pct.)				Antal i kommuner (n)
	1999	2000	2002	2004	2004
Ældre	32	44	41	42	2.102
Børn, unge og familier	17	20	18	17	860
Handicappede	16	17	16	16	803
Misbrugere	9	18	15	6	303
Sindslidende	7	7	7	7	343
Sygdomsgrupper	5	6	6	16	778
Flygtninge / indvandrere	3	6	6	7	334
Andre	11	15	14	15	754
N	3.494	4.817	6.530	4.989	

* Der kan for hvert enkelt projekt være flere målgrupper, hvorfor den relative fordeling ikke summerer til 100.

Tabel 3.14 viser, at kommunerne i alt i 2004 har givet støtte til lige under 5.000 projekter, hvilket er en del mindre end de 6.500 der blev støttet i

2002, det samme som man støttede i 2000 og en del flere end man støttede 1999.

Målgrupperne for de støttede projekter har for mere end 40 procent af tilfældene været ældre. Projekter har i omtrent hvert sjette tilfælde støttet grupperne børn, unge og familier, handicappede samt sygdomsgrupper, mens målgruppen i omkring hver 14. tilfælde har været sindslidende, flygtninge og indvandrere samt misbrugere.

Tabel 3.14 viser, at der i perioden 1999 – 2004 har været en relativ vækst i andelen af projekter der retter sig mod ældre, mod sygdomsgrupper og mod flygtninge og indvandrere. Projekter der retter sig mod de ældre er steget fra at udgøre 32 procent af alle støttede projekter til at udgøre 42 procent. Projekter der har sygdomsgrupper som målgruppe i 1999 udgjorde 5 procent og i 2004 16 procent. Projekter der havde flygtninge og indvandrere som målgruppen udgjorde i 1999 3 procent mod 7 procent i dag.

Den eneste gruppe, der har oplevet et relativt fald i antallet af støttede projekter, er misbrugere. I 1999 have 9 procent af de støttede projekter misbrugere som målgruppe, i 2004 faldt dette tal til 6 procent.

Tabel 3.15: Hvilken målgrupper* retter de af amtet støttede aktiviteter sig mod?

	Andel af støttede projekter i amterne (pct.)				Antal i amter (n)
	1999	2000	2002	2004	2004
Ældre	23	16	24	16	95
Børn, unge og familier	18	23	21	27	162
Handicappede	12	14	19	25	146
Misbrugere	20	27	19	13	75
Sindslidende	11	21	16	19	113
Sygdomsgrupper	5	14	10	20	119
Flygtninge / indvandre	3	5	8	7	42
Andre	25	24	26	19	113
I alt (n)	267	565	529	592	

* Der kan for hvert enkelt projekt være flere målgrupper, hvorfor den relative fordeling ikke summerer til 100.

Tabel 3.15 viser, at amterne i alt i 2004 har givet støtte til lige under 600 projekter. Det er det hidtil højeste antal støttede projekter.

Målgrupperne for de støttede projekter har for godt hvert fjerde projekt været børn, unge og familier samt handicappede. For omkring hvert femte projekt har målgruppen været sygdomsgrupper og sindslidende. Omkring hvert sjette projekt har rettet sig imod ældre, mens næsten hvert syvende projekt har haft misbrugere som målgruppe. Godt hvert 15. projekt har været rettet mod flygtninge og indvandrere.

Tabel 3.15 viser, at der i perioden 1999 – 2004 har været en relativ vækst i andelen af projekter, der retter sig mod børn, unge og familier, mod handicappede, mod sindslidende, mod sygdomsgrupper og mod flygtninge og indvandrere. Den største relative vækst findes i projekter rettet mod sygdomsgrupper der i 1999 var målgruppe for hvert 20. projekt, mens det i 2004 er målgruppen for hvert femte projekt. Projekter rettet mod flygtninge og indvandre samt handicappede har oplevet en fordobling, en stigning fra hen-

holdsvis 3 til 7 og 12 til 25 procent. Mens projekter rettet mod sindslidende og børn, unge og familier har oplevet lidt mindre stigninger.

De grupper der på amtsplan har oplevet fald er ældre, der er gået fra at være en målgruppe i 23 procent af projekterne til at være målgruppe i 16 procent af projekterne – og det efter at have været en målgruppe i næsten hvert fjerde projekt i 2002 – og misbrugere, der har oplevet at være målgruppe i 20 procent af de støttede projekter og i 2004 er målgruppe i 13 procent af de støttede projekter.

Ved at sammenligne tabel 3.14 og 3.15 er det muligt at få indblik i, hvordan kommuner og amter støtter ganske forskellige projekter, og den forskellighed synes at følge de to parteres respektive ansvarsområder på det sociale område. Det er desuden gennemgående, at der for både amter og kommuner er flere projekter, der har haft blandede målgrupper i 2004, end det var tilfældet i 1999.

Tabel 3.16: Hvilke aktiviteter* retter den kommunale støtte sig mod?

	Andel af støttede projekter i kommunerne pr. år (pct.)		Antal i kommuner (n)
	2002	2004	
Generelt til en organisations aktiviteter	58	58	2.914
Aflastningstjeneste	2	2	101
Besøgsvenner	7	7	346
Frivilligcenter	-	2	99
Kvindekrisecenter	1	1	72
Ledsagerordning	2	2	82
Opstart til nye foreninger	4	3	166
Rådgivning	11	12	610
Selvhjælpsgrupper	5	5	259
Telefonrådgivning	4	4	186
Værested/Café	10	9	453
Andre aktiviteter	30	26	1287
N	6.506	4.989	4.989

* Der kan for hvert enkelt projekt være flere aktiviteter, hvorfor den relative fordeling ikke summerer til 100.

Tabel 3.16 viser hvilke aktiviteter de forskellige støttede projekter har inkluderet. Tabellen viser, at der næsten ingen forskel er mellem de støttede aktiviteter i 2002 og 2004. Derudover viser tabellen, at langt de fleste støttede aktiviteter af kommunerne kategoriseres under henholdsvis generelle aktiviteter og under andre aktiviteter – eller under ganske brede og upræcise kategorier. Af andre aktiviteter, der skiller sig en smule ud, er rådgivning og væresteder / caféer, der begge er en del af ca. hvert tiende støttede projekt. De øvrige aktiviteter er, med en enkelt undtagelse, en del af hvert 20. projekt eller mindre.

Tabel 3.17, der viser, hvilke aktiviteter der indgår i de projekter som amterne støtter, giver med et par mindre undtagelser samme billede.

Tabel 3.17: Hvilke aktiviteter* retter amternes støtte sig mod?

	Andel af støt- tede projekter i amterne (pct.)	Antal i amter (n)
	2004	2004
Generelt til en forenings/organisations aktiviteter	52	308
Aflastningstjeneste	1	6
Besøgsvenner	4	26
Frivilligcenter	5	28
Kvindekrisecenter	1	4
Ledsagerordning	1	8
Opstart til nye foreninger	4	24
Rådgivning	16	94
Selvhjælpsgrupper	9	56
Telefonrådgivning	7	42
Værested/Café	8	45
Andre aktiviteter	35	208
N	592	592

* Der kan for hvert enkelt projekt være flere aktiviteter, hvorfor den relative fordeling ikke summerer til 100.

Tabel 3.18: Kommunernes § 115-bevillinger fordelt på beløbsstørrelser (pct.)

	1999	2000	2002	2004
Under 5.000	39	39	39	40
5.000-9.999	21	23	25	26
10.000-19.999	19	18	18	17
20.000 og derover	21	20	18	17
I alt	100	100	100	100
N	3.494	4.817	6.377	4.941

Tabel 3.18 viser den relative fordeling af kommunernes støtte over støttebeløbs størrelse. Det kan ses, at man i 2004 tildelte et støttebeløb på under 5.000 kroner i 40 procent af bevillingerne. I omkring hver sjette bevilling støttede man med mere end 20.000 kroner. I omkring hver sjette bevilling støttede man med mellem 10 og 20.000 kroner, og i godt hver fjerde bevilling gav man mellem 5 og 10.000 kroner i støtte.

Tabel 3.18 viser, at udviklingen mellem 1999 og 2004 i relative størrelser stort set ikke har ændret sig i forhold til de mindste bevillinger, mens bevillinger mellem 5 og 10.000 kroner er blevet flere og bevillinger over 10.000 blevet færre.

Tabel 3.19: Amtenes § 115-bevillinger fordelt på beløbsstørrelser (pct.)

	1999	2000	2002	2004
Under 5.000	8	15	11	16
5.000-9.999	25	25	27	25
10.000-19.999	27	30	33	31
20.000 og derover	40	30	29	27
I alt	100	100	100	99
N	267	565	529	591

Tabel 3.19 viser, at omkring hver sjette af amtens bevillinger i 2004 er på under 5.000 kroner, hver fjerde er på mellem 5 og 10.000 kroner, næsten hver tredje er på mellem 10 og 20.000 kroner og godt hver fjerde er på mere end 20.000 kroner.

Tabel 3.19 viser, at der over tid er sket en relativ stigning i amtens bevillinger under 5.000 og i bevillinger mellem 10 og 20.000 kroner. For bevillinger mellem 5 og 10.000 er der ingen forandringer sket, mens der kan observeres et fald i den relative andel af bevillinger på over 20.000 kroner.

Sammenligner man amtens og kommunernes bevillinger, har amtene relativt set givet større beløb end kommunerne, men der har gennem perioden 1999 – 2004 været en tendens til, at forskellene mellem amter og kommuner er blevet mindre.

Tabel 3.20: Kommunens § 115-bevillinger i 2002 & 2004 opdelt efter målgruppe og støttebeløb

	2002 (pct.)						2004 (pct.)						Gns.
	Under 5.000	5.000-9.999	10.000-19.999	20.000 og derover	I alt	N	Under 5.000	5.000-9.999	10.000-19.999	20.000 og derover	I alt	N	
Ældre	37	28	20	15	100	2.669	45	27	16	11	99	2102	11.156
Børn, unge og familier	39	22	17	22	100	1.164	50	24	13	14	101	879	11.186
Handicappede	39	25	19	17	100	1.057	60	22	11	7	100	819	7.599
Misbrugere	23	18	18	41	100	363	43	16	18	24	101	309	32.178
Sindslidende	28	21	17	34	100	478	47	18	16	18	99	353	20.201
Sygdomsgrupper	53	21	12	14	100	1.003	66	20	6	8	100	789	7.220
Flygtninge og indvandre	17	20	27	36	100	420	34	21	21	23	99	335	19.882
Andre	32	21	18	29	100	984	41	22	15	22	100	754	26.233
Gns. andel	39	25	19	17	100	6.377	49	23	14	14	100	4.989	13.993

Tabel 3.14 viser, at kommunerne i 2004 har støttet næsten 5.000 projekter mod lidt mere end 6.500 i 2002. Tages antallet af støttede projekter som udtryk for udviklingen, er der således ikke blot tale om stagnation men om egentlig tilbagegang i samarbejdet.

Tabel 3.20 viser, at de projekter der mere end gennemsnittet bevilges små støtte beløb i 2004, er projekter der som målgruppe har sygdomsgrupper og handicappede. Omvendt er de projekter, der i højere grad end gennemsnittet bevilges støtte der er over 20.000 kroner, dem der som målgruppe har misbrugere, flygtninge og indvandre samt, i mindre grad, sindslidende.

Tabellen viser, at projekter rettet mod misbrugere, andre grupper, sindslidende og flygtninge og indvandrere i gennemsnit får mere i støtte end alle projekter i gennemsnit. Omvendt er det projekter, der retter sig mod børn, unge og familier, ældre, handicappede og sygdomsgrupper, der får mindre.

Tabel 3.20 viser endelig, at det i 2002 er omtrent de samme grupper som i 2004, der er modtager relativt færre små tilskud. Her går grupperne misbrugere og flygtninge og indvandrere igen. I 2002 var der dog også relativt færre projekter rettet mod sindslidende, der modtog under 5000 kroner. Sygdomsgrupper har ligeledes en overgennemsnitlig andel af støttetildelingen på under 5.000 kroner i 2002 og 2004. Ser vi på de projekter der modtager en overgennemsnitlig andel bevillinger over 20.000 kroner, finder vi som i 2004 misbrugere, flygtninge og indvandrere samt sindslidende. Men vi finder også projekter, der retter sig mod børn, unge og familier.

Tabel 3.21: Kommunernes § 115-bevillinger i 2002 & 2004 opdelt efter aktivitetstype og støttebeløb

	2002 (pct.)						2004 (pct.)						
	Under 5.000	5.000-9.999	10.000-19.999	20.000 og derover	I alt	N	Under 5.000	5.000-9.999	10.000-19.999	20.000 og derover	I alt	N	Gns.
Generelt til en forenings aktiviteter	45	25	16	14	100	3.768	52	24	14	10	100	2.946	10.314
Aflastningstjeneste	25	24	25	26	100	129	49	23	16	13	101	103	9.257
Besøgsvenner	20	20	25	35	100	427	40	28	19	14	101	349	10.534
Frivilligcenter	-	-	-	-	-	-	41	13	13	32	99	99	48.025
Kvindekrisecenter	39	18	19	24	100	83	43	22	13	22	100	72	14.137
Ledsagerordning	17	20	24	39	100	143	32	23	26	20	101	66	12.099
Opstart til nye foreninger	24	24	21	31	100	238	42	22	20	16	100	166	13.859
Rådgivning	36	18	16	30	100	727	53	17	12	17	99	625	15.532
Selvhjælpsgrupper	32	23	19	26	100	345	55	21	13	11	100	261	13.026
Telefonrådgivning	41	16	15	28	100	265	58	16	8	18	100	188	12.695
Værested/Café	17	16	20	47	100	638	34	21	17	29	101	456	31.649
Andre aktiviteter	32	26	21	21	100	1.941	43	26	17	14	100	1.302	12.290
Gns. Andel	39	25	19	17	100	6.377	48	23	15	14	100	4.989	13.541

Tabel 3.21 viser, hvorledes bevillingernes størrelser til forskellige aktiviteter fordeler sig i 2002 og 2004. Det ses, at gennemsnittet for bevillinger til aflastningstjeneste og til en forenings generelle aktiviteter har det laveste gennemsnit på henholdsvis 9 og 10.000 kroner. I den modsatte ende af skalaen finder vi støtte til frivilligcentre, der har en gennemsnitlig bevilling på næsten 50.000 kroner og væresteder / cafeer med en gennemsnitlig bevilling på godt 30.000 kroner.

Sammenligner vi oplysninger om 2002 med oplysningerne om 2004, ses det, at der for samtlige aktiviteter er en relativt større andel, der modtager mindre en 5.000 kroner i støtte i 2004 end i 2002. Omvendt ses det, at der er en relativt mindre andel, der modtager støttebeløb på over 20.000 kroner for alle aktiviteter. Det er alene kvindekrisecentre, der modtager en næsten lige så stor andel af støttebeløb over 20.000 kroner i 2004 som i 2003. For en del af de øvrige aktiviteter er andelen af bevillinger over 20.000 kroner mere end halveret.

3.3 Ekstra statstilskud og udelte § 115-midler fordelt på de enkelte kommuner og amter

Tusinde kroner	§115-støtte i flg. kommunernes indberetninger							Ekstra generelt statstilskud					
	Indbyg. 2004	1999	2000	2001	2002	2003	2004	1999	2000	2001	2002	2003	2004
I alt kom. (ex Kbh. & Frb.)	4.804.255	67.307	78.241	83.418	88.352	82.398	82.372	85.392	88.392	90.964	93.108	96.036	98.292
København og Frederiksberg	593.385	10.944	12.646	13.446	13.718	13.369	14.548	12.648	12.936	13.356	13.716	14.112	14.460
I alt amter	4.804.255	10.265	12.654	10.824	11.192	10.516	10.697	6.984	7.176	7.416	7.584	7.752	7.944
I alt	5.397.640	88.516	103.500	107.688	113.262	106.283	107.617	105.024	108.504	111.736	114.408	117.900	120.696

Københavns og Frederiksberg kommune

Tusinde kroner	§115-støtte i flg. kommunernes indberetninger							Ekstra generelt statstilskud					
	Indbyg. 2004	1999	2000	2001	2002	2003	2004	1999	2000	2001	2002	2003	2004
101 Københavns Kommune	501.664	9.781	10.324	10.474	10.751	10.400	11.500	10.716	10.956	11.316	11.616	11.964	12.180
147 Frederiksberg kommune	91.721	1.163	2.322	2.972	2.967	2.969	3.048	1.932	1.980	2.040	2.100	2.148	2.280
København og Frederiksberg	593.385	10.944	12.646	13.446	13.718	13.369	14.548	12.648	12.936	13.356	13.716	14.112	14.460

Kommuner i Københavns amt

Tusinde kroner	§115-støtte i flg. kommunernes indberetninger							Ekstra generelt statstilskud					
	Indbyg. 2004	1999	2000	2001	2002	2003	2004	1999	2000	2001	2002	2003	2004
151 Ballerup	46.610	679	998	1.114	978	1.212	1.026	924	900	972	984	1.044	1.056
153 Brøndby	34.708	164	268	326	255	471	630	792	804	828	840	828	840
155 Dragør	13.076	6	46	44	66	67	59	240	264	252	264	300	300
157 Gentofte	68.704	975	1.383	1.548	2.303	2.680	2.649	1.332	1.368	1.404	1.428	1.524	1.548
159 Gladsaxe	61.993	697	208	304	1.000	325	336	1.248	1.284	1.308	1.380	1.416	1.440
161 Glostrup	20.793	86	94	132	53	95	117	396	420	420	432	468	468
163 Herlev	27.272	1.415	1.410	1.304	1.225	703	820	564	576	588	636	636	648
165 Albertslund	28.498	132	158	318	170	351	232	648	672	708	696	684	708
167 Hvidovre	49.952	339	810	844	863	*465	*538	996	996	1.032	1.080	1.104	1.140
169 Høje-Taastrup	45.556	100	160	589	442	*495	437	948	960	984	1.044	1.044	1.056
171 Ledøje-Smørum	10.480	68	10	58	32	70	71	180	216	216	204	228	240
173 Lyngby-Tårnbæk	51.507	373	473	752	701	970	832	1.032	1.032	1.056	1.116	1.128	1.164
175 Rødovre	36.391	204	227	214	519	520	520	696	744	780	780	804	840
181 Søllerød	31.633	593	559	300	409	313	281	600	636	636	648	684	720
183 Ishøj	20.750	100	151	169	131	91	50	468	468	456	504	528	516
185 Tårnby	39.535	47	64	99	95	968	1.024	744	780	816	840	876	888
187 Vallensbæk	12.382	101	96	108	92	93	124	204	204	240	228	252	240
189 Værløse	18.567	57	99	103	100	75	104	324	360	360	396	396	408
Københavns amt	618.407	6.136	7.214	8.326	9.434	9.963	9.849	12.336	12.684	13.056	13.500	13.944	14.220

Kommuner i Frederiksborg amt

Tusinde kroner	§115-støtte i flg. kommunernes indberetninger							Ekstra generelt statstilskud					
	Indbyg. 2004	1999	2000	2001	2002	2003	2004	1999	2000	2001	2002	2003	2004
201 Allerød	23.425	31	250	263	256	260	344	420	444	468	492	528	528
205 Birkerød	21.715	59	173	196	173	145	360	408	420	396	468	480	468
207 Farum	18.509	219	176	172	200	125	218	348	384	396	420	456	444
208 Fredensborg-Humlebæk	19.978	277	339	460	473	400	480	396	432	408	408	432	444
209 Frederikssund	18.430	82	142	173	165	169	177	336	348	360	372	408	408
211 Frederiksværk	20.324	246	364	379	230	0	0	384	396	396	396	408	456
213 Græsted-Gilleleje	20.996	367	354	408	424	459	472	384	408	408	432	408	456
215 Helsingø	19.398	367	453	488	471	491	542	360	348	360	360	420	444
217 Helsingør	60.927	1.082	1.339	1.146	1.366	1.446	1.334	1.176	1.248	1.272	1.308	1.368	1.404
219 Hillerød	37.180	256	262	196	185	326	305	696	732	780	804	828	828
221 Hundested	9.765	32	41	43	211	70	109	156	180	180	192	192	204
223 Hørsholm	24.246	429	523	191	276	276	321	456	432	492	504	504	552
225 Jægerspris	9.512	166	161	106	173	178	170	168	180	168	168	180	204
227 Karlebo	19.436	186	210	159	217	217	204	420	396	444	456	432	456
229 Skibby	6.684	53	57	49	43	46	57	120	108	96	144	132	120
231 Skævinge	5.886	91	69	94	99	94	89	96	96	108	108	96	120
233 Slangerup	9.172	44	41	*97	30	26	39	144	156	156	192	192	180
235 Stenløse	13.257	14	62	77	143	108	199	228	228	276	264	264	276
237 Ølstykke	14.848	123	105	144	179	92	143	252	252	276	300	312	312
Frederiksborg amt	373.688	4.124	5.121	4.841	5.314	4.927	5.562	6.948	7.188	7.440	7.788	8.040	8.304

Kommuner i Roskilde amt

Tusinde kroner	§115-støtte i flg. kommunernes indberetninger							Ekstra generelt statstilskud					
	Indbyg. 2004	1999	2000	2001	2002	2003	2004	1999	2000	2001	2002	2003	2004
251 Bramsnæs	9.263	146	166	89	147	101	149	156	144	192	156	168	204
253 Greve	47.971	0	0	186	100	75	222	936	984	984	1.008	1.044	1.080
255 Gundsø	15.531	38	11	41	64	24	44	240	288	300	288	324	324
257 Hvalsø	7.839	52	81	90		98	45	120	132	144	156	168	180
259 Køge	39.686	320	417	439	394	613	435	756	780	804	828	852	888
261 Lejre	8.615	72	128	103	79	108	111	156	180	180	156	180	180
263 Ramsø	9.231	99	55	117	95	79	80	156	156	192	168	192	204
265 Roskilde	53.878	1.904	1.160	1.257	1.423	1.221	1.265	1.032	1.056	1.104	1.128	1.176	1.212
267 Skovbo	14.464	165	244	119	206	196	250	228	264	252	288	288	300
269 Solrød	20.339	37	162	69	93	61	76	348	396	384	420	444	432
271 Vallø	10.272	56	131	161	153	78	114	168	192	192	204	240	228
Roskilde amt	237.089	2.889	2.555	2.671	2.754	2.652	2.790	4.296	4.572	4.728	4.800	5.076	5.232

Kommuner i Vestsjællands amt

Tusinde kroner	§115-støtte i flg. kommunernes indberetninger							Ekstra generelt statstilskud					
	Indbyg. 2004	1999	2000	2001	2002	2003	2004	1999	2000	2001	2002	2003	2004
301 Bjergsted	7.976	124	130	139	177	164	119	132	132	144	132	156	156
303 Dianalund	7.349	103	94	90	109	139	143	132	132	132	132	120	132
305 Dragsholm	13.695	95	136	142	151	197	198	216	228	228	252	264	252
307 Fuglebjerg	6.565	10	96	67	88	79	81	96	120	120	132	108	132
309 Gørlev	6.497	92	105	116	161	195	127	132	108	108	108	132	120
311 Hashøj	6.500	47	30	79	61	62	61	120	120	96	120	120	120
313 Haslev	14.589	55	176	81	232	228	219	240	264	264	264	288	288
315 Holbæk	34.672	399	322	243	218	914	561	612	636	684	696	732	708
317 Hvidebæk	5.434	47	54	53	45	45	73	96	96	108	108	96	108
319 Høng	8.344	36	124	123	117	102	49	156	144	168	144	156	168
321 Jernløse	5.948	62	72	61	82	88	87	0	96	96	120	120	120
323 Kalundborg	19.976	620	434	357	523	669	747	372	384	384	396	408	420
325 Korsør	20.542	245	468	468	321	222	238	360	360	384	396	408	396
327 Nykøbing-Rørvig	7.482	55	115	109	84	82	85	132	132	132	144	156	144
329 Ringsted	30.418	166	281	770	730	664	674	540	552	564	600	600	624
331 Skælskør	11.899	82	80	83	90	92	90	216	228	216	216	252	240
333 Slagelse	37.021	755	857	857	890	817	840	660	684	696	708	708	732
335 Sorø	15.332	181	202	430	177	213	228	276	264	276	288	288	300
337 Stenlille	5.512	17	51	*52	*39	55	57	96	84	96	96	96	96
339 Svinninge	6.542	36	43	148	84	74	65	108	120	108	108	120	120
341 Tornved	9.116	124	147	132	124	124	140	168	156	180	168	156	168
343 Trundholm	11.312	185	153	135	105	113	116	168	192	192	216	216	204
345 Tølløse	9.758	19	50	26	63	83	102	168	180	180	180	192	180
Vestsjællands amt	302.479	3.555	4.220	4.761	4.671	5.420	5.101	5.196	5.412	5.556	5.724	5.892	5.928

Kommuner i Storstrøms amt

Tusinde kroner	§115-støtte i flg. kommunernes indberetninger							Ekstra generelt statstilskud					
	Indbyg. 2004	1999	2000	2001	2002	2003	2004	1999	2000	2001	2002	2003	2004
351 Fakse	12.384	112	187	171	200	244	229	204	216	228	228	228	228
353 Fladså	7.553	10	25	27	21	35	21	120	144	144	144	132	156
355 Holeby	4.059	36	57	54	43	57	69	84	96	72	84	96	84
357 Holmegård	7.237	108	120	79	205	165	146	108	120	132	108	144	132
359 Højreby	4.062	62	77	70	71	40	81	84	72	72	72	84	60
361 Langebæk	6.341	21	25	25	26	28	28	108	96	108	108	120	120
363 Maribo	11.028	53	178	*56	*89	*177	*321	192	204	204	204	216	216
365 Møn	11.731	198	204	178	184	189	195	204	204	228	204	228	228
367 Nakskov	15.041	169	234	238	254	272	278	288	288	300	300	324	312
369 Nykøbing F.	25.559	283	449	826	776	478	440	456	468	468	492	492	516
371 Nysted	5.462	59	76	65	77	87	61	96	120	96	96	108	84
373 Næstved	47.902	1.079	1.163	1.401	1.330	1.316	1.378	852	864	900	912	936	984
375 Nørre Alslev	9.542	20	93	113	83	72	126	168	156	156	180	192	192
377 Præstø	7.485	0	95	119	121	110	100	120	120	132	132	144	132
379 Ravnsborg	5.607	83	72	70	115	90	87	96	96	108	120	108	120
381 Rudbjerg	3.503	16	19	22	82	82	64	72	48	60	60	60	72
383 Rødby	6.646	50	50	49	52	54	55	120	120	120	120	120	144
385 Rønnede	7.247	102	101	121	124	111	108	108	108	120	120	132	132
387 Saksøbing	9.382	183	237	231	54	282	266	156	168	168	168	180	168
389 Stevns	11.380	43	97	102	108	113	118	204	192	204	192	216	228
391 Stubbekøbing	6.806	59	75	96	106	86	109	120	120	120	120	120	120
393 Suså	8.272	86	60	102	109	90	59	132	144	132	156	144	180
395 Sydfalster	7.020	355	375	418	454	500	520	120	108	144	132	120	144
397 Vordingborg	20.635	360	370	342	168	308	356	360	360	384	372	408	408
Storstrøms amt	261.884	3.547	4.439	4.919	4.763	4.986	5.215	4.572	4.632	4.800	4.824	5.052	5.160

Kommuner i Bornholms amt / region

Tusinde kroner	§115-støtte i flg. kommunernes indberetninger							Ekstra generelt statstilskud					
	Indbyg. 2004	1999	2000	2001	2002	2003	2004	1999	2000	2001	2002	2003	2004
401 Allinge-Gudhjem		107	132	*163	*189			132	144	144	144		
403 Hasle		13	80	*67	*66			108	120	108	108		
405 Nexø		135	139	147	204			156	144	168	168		
407 Rønne		288	90	202	230			264	264	300	276		
409 Aakirkeby		61	112	155	162			108	108	120	120		
Bornholms amt / region	43.774	604	553	734	851	1.007	795	768	780	840	816	900	924

Kommuner i Fyns amt

Tusinde kroner	§115-støtte i flg. kommunernes indberetninger							Ekstra generelt statstilskud					
	Indbyg. 2004	1999	2000	2001	2002	2003	2004	1999	2000	2001	2002	2003	2004
421 Assens	10.815	70	128	139	130	131	125	180	192	192	192	204	204
423 Bogense	6.387	90	120	120	130	129	147	108	120	132	108	120	132
425 Broby	6.273	155	195	181	188	78	65	108	96	96	120	108	120
427 Egebjerg	8.864	30	152	96	83	*72	97	132	156	156	156	168	180
429 Ejby	10.053	21	38	45	55	48	75	168	168	192	180	180	192
431 Faaborg	17.331	31	37	552	688	230	216	300	324	312	312	324	336
433 Glamsbjerg	5.983	29	29	19	15	21	18	96	96	108	108	120	96
435 Gudme	6.322	78	66	72	68	66	64	120	108	108	120	120	132
437 Haarby	4.990	40	65	67	72	71	70	84	72	84	84	84	84
439 Kerteminde	11.066	136	198	205	210	209	156	192	204	192	192	216	240
441 Langeskov	6.309	21	29	36	36	22	56	108	84	108	132	120	108
443 Marstal	3.261	46	53	57	64	66	36	60	72	60	60	72	60
445 Middelfart	20.280	87	74	245	254	263	253	348	360	372	384	384	408
447 Munkebo	5.692	50	161	49	53	*0	*0	108	108	96	120	108	120
449 Nyborg	18.833	272	281	241	276	253	83	336	336	348	360	360	372
451 Nørre Aaby	5.426	25	68	68	71	74	71	108	96	84	72	108	108
461 Odense	185.206	2.815	3.589	3.641	3.983	3.711	3.667	3.360	3.432	3.504	3.552	3.612	3.684
471 Otterup	10.909	80	174	219	221	229	237	180	180	192	192	216	204
473 Ringe	11.173	96	98	156	219	249	232	192	204	192	204	216	204
475 Rudkøbing	6.665	109	129	140	112	124	123	120	120	132	120	144	132
477 Ryslinge	6.997	40	49	117	137	137	147	120	120	144	144	132	156
479 Svendborg	43.115	754	775	754	717	810	798	756	780	792	816	828	840
481 Sydlangeland	4.127	39	41	42	43	44	45	72	84	72	60	84	72
483 Søndersø	11.249	86	234	247	231	309	296	180	192	204	192	204	204
485 Tommerup	7.795	75	93	*200	*5	92	98	144	132	108	144	156	144
487 Tranekær	3.507	52	53	53	57	53	60	72	60	72	72	72	48
489 Ullerslev	5.119	13	23	85	51	44	46	84	72	72	96	96	108

Tusinde kroner	§115-støtte i flg. kommunernes indberetninger							Ekstra generelt statstilskud					
	Indbyg. 2004	1999	2000	2001	2002	2003	2004	1999	2000	2001	2002	2003	2004
491 Vissenbjerg	6.106	42	21	57	102	79	78	108	96	120	108	108	120
493 Ærøskøbing	3.742	36	31	37	38	38	39	96	60	72	72	60	72
495 Ørbæk	6.826	1	54	110	79	38	106	96	120	120	108	120	132
497 Årslev	9.241	83	103	102	111	68	90	144	156	144	168	168	168
499 Aarup	5.420	37	57	97	102	99	107	84	84	96	108	120	108
Fyns amt	475.082	5.539	7.218	8.249	8.601	7.855	7.701	8.364	8.484	8.676	8.856	9.132	9.288

Kommuner i Sønderjyllands amt

Tusinde kroner	§115-støtte i flg. kommunernes indberetninger							Ekstra generelt statstilskud					
	Indbyg. 2004	1999	2000	2001	2002	2003	2004	1999	2000	2001	2002	2003	2004
501 Augustenborg	6.603	99	106	112	115	118	115	96	96	108	108	120	132
503 Bov	10.031	61	52	66	164	89	99	192	168	204	216	216	204
505 Bredebro	3.711	15	64	53	55	56	60	60	72	72	72	84	72
507 Broager	6.313	74	96	110	103	107	113	96	108	108	108	108	132
509 Christiansfeld	9.601	51	27	27	109	110	83	156	156	156	180	180	180
511 Gram	4.858	15	45	41	47	44	46	96	96	84	84	84	84
513 Gråsten	7.260	111	115	128	132	130	145	132	132	120	144	144	132
515 Haderslev	31.577	315	360	234	478	796	768	576	576	588	612	624	636
517 Højer	2.955	52	58	58	61	50	49	36	72	72	60	48	60
519 Lundtoft	6.182	48	43	46	56	43	39	84	96	108	120	120	108
521 Løgumkloster	6.896	35	82	101	72	74	76	108	108	108	120	144	120
523 Nordborg	14.063	300	309	308	347	324	331	252	252	252	264	276	288
525 Nørre Rangstrup	9.521	65	111	89	161	140	113	168	168	168	168	192	192
527 Rødding	10.834	18	73	52	47	44	42	180	192	180	204	192	192
529 Rødekro	11.612	27	81	115	117	126	129	192	216	216	204	216	216
531 Skærbæk	7.330	86	137	157	116	73	77	132	144	120	132	144	144
533 Sundeved	5.233	30	87	66	75	96	89	84	96	96	84	96	96
535 Sydals	6.507	95	87	115	121	100	123	120	108	108	120	144	132
537 Sønderborg	30.257	441	592	869	794	377	466	552	588	600	588	612	624
539 Tinglev	10.208	102	133	120	92	132	103	192	180	192	204	204	204
541 Tønder	12.548	242	260	241	231	255	240	228	228	240	240	240	252
543 Vojens	16.795	249	327	327	323	270	267	276	276	300	300	324	300
545 Aabenraa	22.041	385	728	120	518	487	453	432	432	444	456	456	468
Sønderjyllands amt	252.936	2.916	3.973	3.555	4.334	4.039	4.027	4.440	4.560	4.644	4.788	4.968	4.968

Kommuner i Ribe amt

Tusinde kroner	§115-støtte i flg. kommunernes indberetninger							Ekstra generelt statstilskud					
	Indbyg. 2004	1999	2000	2001	2002	2003	2004	1999	2000	2001	2002	2003	2004
551 Billund	8.705	173	175	168	174	178	187	168	168	180	192	168	192
553 Blåbjerg	6.516	29	57	100	84	99	106	96	108	120	108	108	132
555 Blåvandshuk	4.368	64	35	20	23	21	23	72	72	72	84	84	96
557 Bramming	13.628	200	128	289	225	255	245	204	228	240	276	252	264
559 Brørup	6.513	78	82	101	105	109	92	120	96	108	120	120	120
561 Esbjerg	82.396	2.224	2.639	2.903	3.740	3.297	2.126	1.536	1.596	1.620	1.632	1.668	1.692
563 Fanø	3.169	202	174	214	180	157	138	60	60	60	72	60	72
565 Grindsted	17.438	273	280	306	353	306	372	312	288	312	312	324	348
567 Helle	8.360	136	133	139	140	*145	130	144	156	144	156	144	156
569 Holsted	6.967	52	113	121	116	119	145	120	108	132	132	120	120
571 Ribe	18.111	355	324	333	321	264	287	312	324	312	336	324	324
573 Varde	20.068	371	371	325	321	401	398	360	348	372	372	384	384
575 Vejen	16.958	99	143	149	164	164	172	276	312	300	324	324	336
577 Ølgod	11.398	72	91	85	91	104	111	192	204	204	216	204	216
Ribe amt	224.595	4.328	4.745	5.253	6.037	5.617	4.531	3.972	4.068	4.176	4.332	4.284	4.452

Kommuner i Vejle amt

Tusinde kroner	§115-støtte i flg. kommunernes indberetninger							Ekstra generelt statstilskud					
	Indbyg. 2004	1999	2000	2001	2002	2003	2004	1999	2000	2001	2002	2003	2004
601 Brædstrup	8.698	72	117	114	70	67	69	144	144	144	144	168	156
603 Børkop	11.246	79	77	114	130	65	60	168	192	180	216	216	216
605 Egtved	15.176	299	252	231	245	169	220	252	252	264	264	276	288
607 Fredericia	48.857	1.027	1.154	*1182	*916	*1248	1.259	888	924	912	960	960	996
609 Gedved	10.053	103	104	121	126	72	78	156	156	180	168	180	192
611 Give	14.169	84	225	302	299	239	244	240	240	240	240	264	240
613 Hedensted	16.704	459	553	*648	*485	132	102	264	276	288	288	312	324
615 Horsens	58.061	813	1.061	993	861	941	893	996	1.032	1.068	1.104	1.116	1.128
617 Jelling	5.758	61	68	*76	*93	90	94	84	84	84	96	96	84
619 Juelsminde	15.399	168	208	213	264	255	265	252	264	276	288	300	300
621 Kolding	63.282	3.267	3.012	3.651	5.306	5.054	5.296	1.140	1.188	1.212	1.236	1.260	1.296
623 Lunderskov	5.472	51	64	89	60	120	147	72	108	108	108	108	108
625 Nørre Snede	7.248	64	70	70	73	76	78	120	132	132	120	132	144
627 Tørring	12.393	42	41	67	44	*73	*74	216	216	204	192	228	228
629 Vamdrup	7.425	60	54	52	66	141	158	144	132	144	132	132	144
631 Vejle	55.750	1.802	1.817	2.071	1.449	2.390	2.416	1.008	1.056	1.068	1.140	1.128	1.140
Vejle amt	355.691	8.451	8.877	9.994	10.487	11.133	11.455	6.144	6.396	6.504	6.696	6.876	6.984

Kommuner i Ringkøbing amt

Tusinde kroner	§115-støtte i flg. kommunernes indberetninger							Ekstra generelt statstilskud					
	Indbyg. 2004	1999	2000	2001	2002	2003	2004	1999	2000	2001	2002	2003	2004
651 Aulum-Haderup	6.694	13	20	54	60	50	72	108	120	108	120	120	108
653 Brande	8.805	84	120	66	163	161	268	144	156	168	168	168	168
655 Egvad	9.509	251	272	653	660	205	224	156	156	180	180	192	180
657 Herning	59.108	2.048	2.235	2.124	2.082	2.123	2.016	1.056	1.068	1.104	1.128	1.152	1.188
659 Holmsland	5.317	27	78	125	93	107	109	108	96	96	96	120	108
661 Holstebro	41.129	204	390	327	164	446	804	696	720	756	768	792	828
663 Ikast	23.195	145	150	189	178	166	236	396	408	432	432	444	456
665 Lemvig	18.338	247	298	560	450	424	409	312	336	348	324	336	360
667 Ringkøbing	17.857	115	208	428	376	405	255	312	324	336	324	336	372
669 Skjern	13.046	21	65	98	89	104	83	216	228	240	228	252	240
671 Struer	19.337	83	155	198	377	388	365	324	324	348	348	360	372
673 Thyborøn	4.783	45	71	97	41	95	162	108	84	96	96	84	96
675 Thyholm	3.590	29	27	64	52	61	46	60	60	72	48	72	72
677 Trehøje	9.942	216	173	180	198	50	50	168	156	180	168	180	204
679 Ulfsborg	6.973	14	155	21	44	47	51	132	108	120	108	132	144
681 Videbæk	12.148	212	97	40	45	44	51	216	216	204	228	228	240
683 Vinderup	8.043	101	93	101	104	77	80	144	156	156	156	144	180
685 Åskov	7.016	148	201	137	61	60	44	108	96	132	120	132	132
Ringkøbing amt	274.830	4.003	4.808	5.462	5.237	5.013	5.324	4.764	4.812	5.076	5.040	5.244	5.448

Kommuner i Århus amt

Tusinde kroner	§115-støtte i flg. kommunernes indberetninger							Ekstra generelt statstilskud					
	Indbyg. 2004	1999	2000	2001	2002	2003	2004	1999	2000	2001	2002	2003	2004
701 Ebeltoft	14.910	46	79	91	95	89	92	264	264	264	288	288	300
703 Galten	10.954	67	131	91	104	100	85	168	168	180	204	204	216
705 Gjern	8.057	23	17	28	21	68	52	144	132	120	132	120	156
707 Grenå	18.701	188	205	195	216	158	181	324	348	348	360	348	372
709 Hadsten	11.707	111	84	142	185	136	154	204	216	216	216	216	228
711 Hammel	10.751	70	71	100	93	85	99	180	180	180	192	204	204
713 Hinnerup	11.791	162	23	76	80	87	90	180	192	204	204	228	228
715 Hørning	8.484	65	126	131	154	181	176	132	144	168	156	156	180
717 Langå	8.355	60	28	30	38	51	48	120	132	144	144	156	144
719 Mariager	8.356	24	56	61	59	62	61	144	144	144	168	132	156
721 Midtdjurs	7.719	28	30	82	84	142	143	120	132	132	144	144	156
723 Nørhald	8.650	91	93	97	140	128	140	0	132	168	144	156	168
725 Nr. Djurs	7.672	79	106	83	90	113	116	120	132	132	156	144	132
727 Odder	20.863	97	143	143	143	143	143	348	372	384	384	384	408
729 Purhus	8.578	88	131	131	138	144	147	144	132	132	144	156	156
731 Randers	62.137	873	1.254	1.210	1.144	1.180	1.175	1.116	1.140	1.152	1.176	1.200	1.236
733 Rosenholm	10.265	147	202	149	124	117	128	180	168	180	180	192	204
735 Rougsø	8.149	55	59	61	55	*62	*62	156	168	144	168	156	180
737 Ry	10.973	27	112	101	137	147	146	180	192	180	204	204	204
739 Rønde	7.041	53	101	93	105	102	127	96	108	108	132	108	120
741 Samsø	4.197	71	65	70	62	72	74	72	72	96	84	72	96
743 Silkeborg	54.437	702	989	1.382	1.644	705	779	948	1.008	1.020	1.032	1.092	1.128
745 Skanderborg	21.926	115	79	190	160	170	171	372	384	408	420	432	444
747 Sønderhald	8.359	57	93	60	111	107	88	144	156	156	156	156	156
749 Them	6.930	72	53	123	115	130	127	132	108	132	120	144	132
751 Århus	293.510	4.303	5.300	*'7229	8.474	4.948	4.792	5.340	5.472	5.668	5.760	5.880	6.048
Århus amt	653.472	7.674	9.630	12.149	13.771	9.427	9.397	11.328	11.796	12.160	12.468	12.672	13.152

Kommuner i Viborg amt

Tusinde kroner	§115-støtte i flg. kommunernes indberetninger							Ekstra generelt statstilskud					
	Indbyg. 2004	1999	2000	2001	2002	2003	2004	1999	2000	2001	2002	2003	2004
761 Bjerringbro	13.889	87	155	133	117	*90	80	240	252	252	240	252	276
763 Fjelds	8.136	75	113	133	104	126	126	144	132	168	132	168	144
765 Hanstholm	5.819	100	100	*99	*97	100	100	108	108	108	108	132	108
767 Hvorslev	6.826	107	109	136	139	144	148	108	108	108	120	108	144
769 Karup	6.682	96	98	103	103	106	112	108	108	120	108	120	120
771 Kjellerup	13.966	203	144	119	128	141	119	252	228	240	252	264	240
773 Morsø	22.636	509	522	543	555	562	578	408	396	432	420	444	432
775 Møldrup	7.718	52	96	67	117	120	124	132	120	132	144	120	156
777 Sallingsund	6.119	21	54	61	64	66	44	120	120	132	108	120	144
779 Skive	28.074	1.158	309	459	464	539	589	492	504	528	516	528	540
781 Spøttrup	7.954	89	85	88	91	129	138	120	132	132	144	132	144
783 Sundsøre	6.528	22	98	63	65	*65	65	120	132	108	96	120	120
785 Sydthy	11.348	268	251	267	199	68	62	192	204	204	192	216	228
787 Thisted	29.414	167	342	594	319	561	549	492	528	516	540	552	588
789 Tjele	8.547	102	105	104	111	125	118	132	156	144	168	156	156
791 Viborg	43.382	477	900	848	887	1.146	1.242	756	780	804	828	852	888
793 Aalestrup	7.621	84	147	110	110	100	94	144	144	168	144	144	132
Viborg amt	234.659	3.617	3.628	3.927	3.670	4.188	4.286	4.068	4.152	4.296	4.260	4.428	4.560

Kommuner i Nordjyllands amt

Tusinde kroner	§115-støtte i flg. kommunernes indberetninger							Ekstra generelt statstilskud					
	Indbyg. 2004	1999	2000	2001	2002	2003	2004	1999	2000	2001	2002	2003	2004
801 Arden	8.543	80	83	82	69	97	83	156	156	156	156	144	168
803 Brovst	8.353	150	149	100	95	108	114	0	156	168	144	156	168
805 Brønderslev	20.151	396	642	262	298	352	342	348	360	348	360	384	384
807 Dronninglund	15.357	216	220	236	154	194	172	264	264	264	276	288	312
809 Farsø	8.099	0	93	119	104	110	115	144	132	144	156	156	144
811 Fjerritslev	8.517	47	148	147	152	164	165	132	156	132	156	144	156
813 Frederikshavn	34.213	547	728	666	667	609	662	636	612	636	660	660	660
815 Hadsund	10.895	140	210	194	219	231	236	180	180	180	192	204	228
817 Hals	11.383	114	355	334	200	214	216	204	192	192	216	216	216
819 Hirtshals	14.268	130	144	369	262	263	283	252	252	252	288	300	288
821 Hjørring	35.372	728	487	519	474	441	552	612	624	648	660	672	672
823 Hobro	15.222	80	82	81	127	188	197	264	264	300	288	288	312
825 Læsø	2.177	21	41	17	33	30	45	36	36	36	36	36	48
827 Løgstør	10.364	301	375	392	400	100	70	0	192	204	192	204	204
829 Løkken-Vrå	8.824	9	17	21	95	43	36	156	156	168	180	180	156
831 Nibe	8.173	128	118	127	126	104	101	0	156	144	132	144	144
833 Nørager	5.578	68	158	94	175	141	126	96	108	84	96	108	96
835 Pandrup	10.778	24	209	*223	*157	0	0	180	192	204	192	192	216
837 Sejflod	9.401	609	528	558	512	513	565	168	168	156	168	180	168
839 Sindal	9.434	125	96	*1	73	101	108	156	168	168	180	180	192
841 Skagen	12.027	843	934	635	617	380	414	240	240	240	240	240	240
843 Skørping	9.799	106	194	104	148	208	148	156	168	168	168	168	192
845 Støvring	12.902	209	285	82	149	343	254	204	216	228	228	240	240
847 Sæby	17.969	134	135	224	234	219	268	324	324	324	312	348	324
849 Åbybro	11.317	194	198	207	204	210	216	168	180	192	204	216	216
851 Aalborg	163.231	4.379	4.497	2.334	2.425	606	680	2.916	2.988	3.048	3.096	3.228	3.276
861 Aars	13.322	146	134	193	170	202	170	204	216	228	240	252	252
Nordjyllands amt	495.669	9.924	11.260	8.321	8.339	6.171	6.338	8.196	8.856	9.012	9.216	9.528	9.672

Landets amter

Tusinde kroner	§115-støtte i flg. amternes indberetninger							Ekstra generelt statstilskud					
	Indbyg. 2004	1999	2000	2001	2002	2003	2004	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Københavns amt	618.407	300	2.054	1.051	1.010	940	1.102	972	996	1.020	1.056	1.080	1.128
Frederiksborg amt	373.688	580	638	658	601	649	515	540	576	588	600	624	636
Roskilde amt	237.089	325	362	349	408	321	316	324	336	348	372	372	396
Vestsjællands amt	302.479	205	787	448	454	392	540	432	456	468	480	504	504
Storstrøms amt	261.884	782	632	0	0	552	351	384	384	420	420	432	456
Bornholms amt	43.774	264	295	0	0	-	-	72	72	60	72	0	0
Fyns amt	475.082	1.652	1.625	1.633	1.674	1.730	1.791	696	720	732	732	768	780
Sønderjyllands amt	252.936	685	756	809	816	827	851	372	384	384	408	420	420
Ribe amt	224.595	327	764	634	737	659	545	312	324	336	348	348	372
Vejle amt	355.691	504	481	746	588	514	475	504	516	540	540	564	588
Ringkøbing amt	274.830	1.795	1.750	1.696	1.828	1.340	1.419	396	396	408	432	432	444
Århus amt	653.472	956	1.049	1.449	1.426	1.095	1.298	924	936	972	996	1.032	1.044
Viborg amt	234.659	867	391	304	452	371	349	336	348	372	360	384	372
Nordjyllands amt	495.669	1.023	1.070	1.047	1.198	1.126	1.144	720	732	768	768	792	804
I alt	4.804.255	10.265	12.654	10.824	11.192	10.516	10.697	6.984	7.176	7.416	7.584	7.752	7.944

* Enkelte kommuner og amter har ikke besvaret de fremsendte spørgeskemaer. I de tilfælde indgår der for årene 1999 og 2000 det beløb, kommunen eller amtet modtog i bloktilskud til § 115. Fra 2001 og frem har man anvendt oplysninger fra de kommunale regnskaber konto 5.08.

4. Metodenotat for § 115-redegørelsen

4.1 Undersøgelsens forløb

For at kunne undersøge kommunernes samarbejde med de frivillige organisationer valgte Rambøll Management at opstille et undersøgelsesdesign, der:

- i fase 1 endeligt fastlagde undersøgelsens forløb og beskrev valget af otte cases (kommuner);
- i fase 2 indfangede de erfarede problemer;
- i fase 3 omsatte erfaringerne til hypoteser om muligheder og barrierer;
- i fase 4 diskuterede, vurderede og konkretiserede hypoteserne med relevante aktører – herunder praktikere, embedsmænd og politikere.

Vi konstruerede designet, så det i størst mulig omfang løbende inddrog centrale aktører.

- I fase 5 analyseredes på tværs af de otte udvalgte cases for at identificere de organisatoriske forudsætninger, samarbejdsformer og resultater, der kunne udledes af casematerialet.
- I fase 6 sammenfattede vi erfaringer og præsenterede muligheder for at videreudvikle samarbejdet.

4.2 § 115-redegørelsens analytiske forankring og metode

Rambøll Management har valgt at løse opgaven gennem et analytisk perspektiv kaldt 'realistisk evaluering' (se fx Pawson & Tilley, 1997). Denne tilgang fokuserer på sammenhængen mellem en mekanisme (f.eks. SEL § 115-samarbejde), konteksten (f.eks. organisatoriske forudsætninger hos aktørerne) og resultat (f.eks. betydeligt frivilligt arbejde i kommunen). Selvom redegørelsen ikke er en egentlig evaluering, vil bl.a. udviklingen af programhypoteser og hypotesetestningen gennem casestudier give en fremadrettet og anvendelsesorienteret indsigt i kommunernes og de frivillige organisationers strategier i relation til § 115-samarbejdet. Vi forventer gennem et perspektiv, der trækker på den kritiske evaluering, at kunne identificere en række af de forudsætninger, der fremmer/hæmmer samarbejdet mellem myndigheder og frivillige organisationer.

Undersøgelsen gennemføres metodisk som et casestudie forankret i flere cases. At vi gennemfører undersøgelsen som et casestudie betyder, at der er fokus på den enkelte enhed. Sigtet er, at vi gennem en dybtgående indsigt i den konkrete case, hvor vi accepterer og fokuserer på casens partikularitet, vil opnå en viden om komplekse sociale relationer, der kan give en indsigt i organiseringer, problematikker og opfattelser, der ellers ville forblive uafdækkede. Og ved at forstå de komplekse sociale relationer bliver det muligt at opnå viden om, hvordan vi kunne handle anderledes og dermed om, hvordan vi kan fremme samarbejdet mellem de frivillige organisationer og kommunerne.

I og med at undersøgelsen gennemføres som et casestudie, bliver selve valget af de cases, der skal undersøges, meget central. Vi søger at forstå komplekse sociale mekanismer, der er afhængige af den sociale kontekst, i hvilke de optræder, ikke generelle billeder af statiske identificerbare lovmæssigheder. Vores valg af de enheder, der skal underkastes nærmere opsyn, skal dermed ikke være tilfældig og gennem antal udtrykke repræsentativitet. Nej,

valget af cases skal være strategisk, hvilket vil sige *begrundet* i hypoteser og viden om enhederne.

Sideløbende med casestudierne gennemførte Rambøll Management en kvantitativ analyse, der gennem to surveys afklarede en række forhold omkring § 115-samarbejdet i kommunerne. Begge surveys blev gennemført af Den Sociale Ankestyrelse, hvorefter data i ubehandlet form blev overgivet til Rambøll Management, der stod for analysen og fortolkning af data.

4.3 Caseudvælgelsen

Udvælgelsen af de otte cases er resultatet af en forundersøgelse, hvor Rambøll Management har indhentet 1) andres overvejelser over, hvilke faktorer der har betydning for samarbejdet mellem frivillige organisationer og kommuner og 2) hvilke erfaringer med og viden om samarbejde med lokale frivillige organisationer udvalgte kommuner havde.

Sigtet har været at udvælge otte cases, der udtrykker maksimal variation på variable, der i litteraturen og i interview med eksperter fremstod som betydende - givet redegørelsens overordnede fokusering på stagnationsproblematikken, som denne er blevet fremstillet i den sidste redegørelse om det frivillige sociale arbejde (Henriksen & Hansen, 2003). Ydermere har det været sigtet - i lyset af den forestående kommunalreform - at fokuserer på kommuner af en vis størrelse (dvs. over 20.000 indbyggere).

En metode, hvor casestudierne konstrueres med maksimal variation i udvælgelsen, vil have den fordel, at den fremhæver forskelle mellem de kommuner, der tilsyneladende har et velfungerende og dynamisk samarbejde med frivillige organisationer på den ene side og på den anden side de kommuner, hvor samarbejdet er mere trægt. Metoden lægger op til en så direkte kontrastering som mulig over den variabel, der er central for problematikken, der undersøges - i dette tilfælde, stagnation vs. kontinuert udvikling i 115-samarbejdet.

I forbindelse med denne foranalyse har Rambøll Management gennemført interview med fem centrale aktører på området.

Rambøll Management har desuden gennemgået en del af de tidligere undersøgelser omkring samarbejdet mellem frivillige organisationer og kommuner, og om frivilligt socialt arbejde som en del af velfærdsområdet mere generelt for at få et indblik i, hvilke forhold der tidligere var fremhævet som vigtige i forhold til udformningen af samarbejdet (fx Henriksen & Hansen, 2003; Gruber & Villadsen, 1997; Rasmussen, 2003; Rasmussen & Koch-Nielsen, 1996). Vi har ladet disse overvejelser indgå i forhold til at afklare, hvilke variable der skulle vægtes i caseudvælgelsen. Desuden har litteraturen spillet en central rolle i forhold til et hypotesenotat, som Rambøll Management har udarbejdet som et redskab til casestudierne i begyndelsen af undersøgelsesforløbet.

Endelig har vi trukket på viden produceret i notater fra Socialministeriet, der omhandler samarbejdet mellem kommuner og frivillige organisationer (bl.a. Socialministeriet, 2000, 2003).

På baggrund af de tre typer information er Rambøll Management kommet frem til, at en caseudvælgelse i videst muligt omfang skal dække de forskellige udfaldsmuligheder på følgende variable:

Geografiske forhold

- *kommunestørrelse* – hvor der både skal inddrages større og mindre kommuner.
- *urbaniseringsgrad*, hvor der både skal være nogle kommuner, der primært er bysamfund, og nogle mere landlige kommuner.
- *hovedstadsområdet versus resten af landet*, hvor der skal være kommuner fra forskellige steder i Danmark.

§ 115-forhold

- *udgiftssiden af samarbejdet*, hvor der både skal være kommuner, der har brugt alle deres § 115-midler, og kommuner, der ikke har brugt alle deres tildelte midler.
- *frivillighedspolitik*, hvor der både skal være kommuner med en formuleret politik og kommuner, hvor det ikke var opfattelsen.

Organiseringen af samarbejdet med de frivillige, hvor forskellige måder at organisere samarbejde med de frivillige organisationer udvælges. Desuden ser vi her på, om og hvordan frivillige organisationer har indflydelse på fordelingen af paragraf 115-midlerne.

Hertil kommer opdragsgiverens initiale ønske om, at vi ser på fire kommuner, hvor samarbejdet fungerede godt og fire kommuner, hvor samarbejdet var stagneret.

På den baggrund udvalgte vi 15 kommuner, med hvem vi gennemførte indledende interview omkring deres samarbejde med frivillige organisationer. Sigtet var at få bekræftet om vores forventninger måtte forventes at holde stik. På baggrund af kommunernes svar har vi blandt de 15 kommuner udvalgt de otte cases.

4.4 Udviklingen af et fokuserende instrument for casestudierne

Som et af de første skridt i § 115-redegørelsen for 2005 valgte Rambøll Management at udarbejde et hypotesenotat. Sigtet med dette notat var todelt. Før det første søgte Rambøll Management at sammenfatte hidtidig viden – både forsknings- og praksisbaseret – om samarbejde mellem frivillige organisationer og den offentlige forvaltning. Med udgangspunkt i denne viden ville Rambøll Management for det andet lægge op til genovervejelser af og refleksioner over former for samarbejde mellem offentlige og frivillige organisationer med særlig fokus på at få samarbejdet mellem offentlige og frivillige aktører til at udvikle sig yderligere.

Notatet blev sendt ud til deltagere i scenarieworkshops (se nedenfor) før de blev afholdt.

For at leve op til sigtet med redegørelsen blev der givet rig mulighed for, at både de frivillige organisationer og kommunerne kunne komme til orde, men det var også nødvendigt, at Rambøll Management forsøgte at strukturere og styre datagenereringen på tværs af de otte cases. Hertil var casenotatet et godt instrument. Notatet inspirerede til nytænkning. Notatet havde klædt deltagerne i scenarieworkshops på før seancen, og det fungerede som styringsredskab for informationsgenereringen og øgede dermed mulighederne for at arbejde på tværs af de otte cases.

4.5 Den kvalitative dataindsamling i de otte cases

Sigtet med casestudierne var at få afdækket de faktiske erfaringer, der findes blandt relevante aktører. Rambøll Management valgte at trække på kvalitative data genereret gennem primært tre forskellige metoder: individuelle kvalitative interview, fokusgrupeinterview og scenarieworkshops.

Sigtet med de forskellige metoder var at undersøge, hvorvidt der kunne findes fælles grundlag for de udvalgte kommuner, og om der var nogle gennemgående forskelle mellem kommuner, hvor samarbejdet fungerede og var i vækst henholdsvis ikke rigtig fungerede og var stagneret.

For det andet var målet at *få indhentet tanker omkring en mulig konstruktiv håndtering* af det, der blev opfattet som barrierer og få konkretiseret det, der blev opfattet som mulighedsskabende.

I hver af de otte udvalgte kommuner samlede vi en gruppe af repræsentanter for frivillige organisationer og kommunen. Disse aktører deltog i en scenarieworkshop, hvor hypotesenotatet blev brugt som udgangspunkt for drøftelsen af den fremtidige indsats.

Scenarieworkshops er en systematisk analyse af potentielle fremtidige udviklingsmuligheder. Formålet er at skabe kvalificerede bud på fremtiden, som danner grundlag for at forbedre paratheden til at møde fremtidige udfordringer.

Selve scenarieprocessen er en struktureret metode til at skabe dialog, udvikling og definere realistiske udviklingsmål for såvel kommunen som de kommunale myndigheder. Samtidig vil forløbet give Rambøll Management en viden om, hvilke anbefalinger der kan inkluderes i det idékatalog, som skal være en del af SEL § 115-redegørelsen.

Sideløbende med scenarieworkshoppe gennemførte Rambøll Management en række kvalitative interview med frivillige organisationer og ansatte i forvaltningen i de otte cases.

Gennem scenarieworkshops og de indledende interview blev der sat fokus på:

- Hvilke barrierer for samarbejdet deltagerne faktisk har oplevet, og hvordan de er håndteret.
- Hvilke samarbejdsfremmende oplevelser deltagerne har haft.
- Hvilke ideer deltagerne har til at fremme samarbejde mere generelt.

På baggrund af scenarieworkshops og kvalitative interview blev der for hver case udarbejdet en caserapport. Caserapporten blev sendt til deltagerne i scenarieworkshoppen samt til andre aktører, som vi ønskede at interviewe for at få yderligere input i hver enkelt case. Der var i caserapporten indsat en række konkrete spørgsmål, som det var hensigten at få afdækket gennem en efterfølgende runde af interview.

Denne efterfølgende runde af interview havde to formål. For det første at få afklaret spørgsmålene i caserapporten om den enkelte kommune, og for det andet at få flere *konkrete* idéer til og tanker om udviklingen af samarbejdet mellem de frivillige sociale organisationer og kommunen. De overordnede temaer var en gentagelse fra workshoppen, men spørgsmålene var i højere grad målrettet den enkelte kommune og havde i højere grad et fremadrettet fokus.

Den efterfølgende interviewrunde bestod af to dele. For det første en række telefoninterview med relevant embedsmænd, politikere og frivillige i kommunen. For det andet et fokusgruppeinterview, hvor vi samlede nogle af de frivillige, der havde deltaget i workshoppen, og frivillige der ikke tidligere havde været involveret i vores undersøgelse for at få en uddybende diskussion af oplevelser og idéer til udvikling af samarbejdet. I fokusgruppen undlod vi at inddrage aktører fra forskellige positioner inden for casen – fx at inddrage embedsmænd eller politikere. Vi inddrog alene aktører fra de frivillige organisationer. I denne anden omgang ville vi gerne interviewe de forskellige typer af aktører hver for sig.

Før interview til denne anden interviewrunde fremsendte vi caserapporten for den konkrete case, så respondenterne var klar over de hypoteser, vi arbejder ud fra og var klar over, hvilke rammer vi vil styre interviewet indenfor.

4.6 De kvantitative data

Sideløbende med Rambøll Managements kvalitativt forankrede undersøgelse er der blevet gennemført to kvantitative spørgeskemaundersøgelser. Alle kommuner har i den forbindelse fået udsendt to spørgeskemaer. Det ene omhandlede deres samarbejde med frivillige organisationer, de beløb de har støttet med, om de har støttet på andre måder end gennem penge, mv. Det andet omhandlede oplysninger om hvert enkelt projekt, der var blevet støttet – hvilke organisation søgte, hvor meget støttede man med, hvad var målgruppen, mv. (Begge spørgeskemaer kan ses på www.social.dk)

Selve dataindsamlingen er gennemført af Den Sociale Ankestyrelse mens behandlingen, analysen og afrapporteringen af data er gennemført af Rambøll Management.

Alle data genereret gennem de forskellige metoder – de indledende interview med eksperter og en række kommuner, scenarieworkshops, første runde af interview med praktikere, anden runde af interview med praktikere og fokusgrupper, den indledende gennemgang af litteratur og de to spørgeskemaundersøgelser gennemført af Den Sociale Ankestyrelse – har udgjort grundlaget for de endelige notater, der er udarbejdet i forbindelse med § 115-redegørelsen 2004.

Litteratur

Henriksen, C.S. & H. Hansen, 2003: *§ 115-redegørelse 2003*. Center for Alternativ SamfundsAnalyse.

Gruber, T & K. Villadsen, 1997: *Kvalitet i det frivillige sociale arbejde*. Socialforskningsinstituttet, 97:4

Rasmussen E.T. & I. Koch-Nielsen, 1996: *Den tredje sektor under forandring*. Socialforskningsinstituttet, 96:15

Pawson & Tilley, 1997: *Realistic Evaluation*. London: Sage

Rasmussen, 2003

Socialministeriet, 2000: *Notat om 39 kommuners samarbejde med frivillige sociale organisationer i henhold til § 115 i lov om social service*. Socialministeriet

Socialministeriet, 2003: *Lokalt samarbejde om frivilligt socialt arbejde*. Socialministeriet.